

Filip Galović
Zagreb

DNEVNIK JEDNOG PENZIONERA MILJENKA SMOJE S DIJALEKTOLOŠKOGA MOTRIŠTA¹

UDK: 811.163.42'282Smoje, M.
Rukopis primljen za tisak 18. 1. 2023.
Izvorni znanstveni članak
Original scientific paper

Splićanin Miljenko Smoje (1923. – 1995.) bio je hrvatskim novinarom, književnikom i televizijskim scenaristom. Podosta je pisao za razna glasila, a objavio je i više knjiga pisanih svojim materinskim govorom – splitskim govorom. U radu se na svim jezičnim ravnima analizira njegova memoarska proza *Dnevnik jednog penzionera* iz 1981. Sudeći prema analiziranim značajkama, pa i unatoč stanovitu broju odmakata, u Smojinu se pisanju zamjećuje veći broj jezičnih činjenica svojstvenih govoru starijega naraštaja Splićana.

Ključne riječi: *govor Splita, južnočakavski dijalekt, novoštokavski ikavski dijalekt, dijalektna proza, Miljenko Smoje.*

1. UVOD

Miljenko Smoje² (1923. – 1995.) poznati je hrvatski novinar, književnik i televizijski scenarist. Rođen je u ribarskoj obitelji u Splitu, a ondje je i odrastao. Diplo-

¹ Rad je nastao u okviru projekta *Dijalektološka i sociolingvistička istraživanja hrvatskoga jezika* (voditelj: izv. prof. dr. sc. Filip Galović) koji je odobren i financiran od Hrvatskoga katoličkoga sveučilišta u Zagrebu.

² Godina 2023. jest *Godina Miljenka Smoje*, kako je to proglasio Grad Split, a u povodu 100. godišnjice njegova rođenja. Stoga je i ovaj prilog svojevrstan prinesak tomu obilježavanju.

mirao je hrvatski jezik i povijest te je neko vrijeme radio kao učitelj, a kasnije kao novinar. Mnogo je pisao za razna glasila, a objavio je i više knjiga pisanih splitskim govorom.³

Poznatom je činjenicom da su dosad objelodanjene pojedine vrijedne jezične studije o pisanim tekstovima nekih splitskih autora starijega i novijega vremena. One su važne jer »... prvo, književni materijal pisan određenim idiomima ulazi u veoma značajan fenomen hrvatske dijalektalne književnosti, i drugo, takva građa stanovitim dijelom može upotpuniti naše spoznaje o govorima na kojima je pisano« (Galović, 2019: 115). Jezična nam obilježja u pisanim tekstovima, premda ona, dakako, ne moraju uvijek biti vjernom preslikom govora određenoga vremena jer treba uzeti u obzir i neke druge poznate faktore, mogu stanovitim dijelom predočiti stanje pojedinoga idioma u određenome vremenskom segmentu. Split je u ovome i prošleme stoljeću dao mnoge plodne autore koji u svojem pisanju zastupaju materski govor, a njima valja pridružiti i Miljenka Smoju. Iako, dakle, postoje studije o jeziku tekstova pojedinih autora, »jezikom kojim je pisao Miljenko Smoje nitko se dosad nije stručno lingvistički pozabavio« (Jutrović, 2010: 38).⁴

U ovome se radu osvrće na jezične posebnosti memoarskih zapisa Miljenka Smoje iz 1981. pod naslovom *Dnevnik jednog penzionera*.⁵

³ Više u Jutrović, 2010: 35–38; Tomelić Čurlin i Plazibat, 2015: 313.

⁴ U međuvremenu je Dunja Jutrović unutar knjige *Spliski govor: od vapura do trajekta* (2010) sociolingvističkom metodom obradila nekoliko jezičnih varijabla na temelju šest tekstova (*Bez piture i ligadine; Večnji san američki kauboja; Rajsko naselje; U nas je problem i pišat; Fini judi u friškoj općini; I smij i tuga u Trstu; Kap po kap, iz dana u dan...*), objavljenih u *Slobodnoj Dalmaciji* 1986. i 1987. Također valja navesti članak Marijane Tomelić Čurlin i Dore Plazibat pod naslovom *Nekoliko sintaktičkih kalkova u Smojinu diskursu* (2015) u kojemu autorice izdvajaju sintaktičke kalkove iz Smojina *Libra* iz 1981. Ovdje spominjem i članak Filipa Galovića *O konsonantskim karakteristikama u starome splitskome idiomu* (2015) u kojemu se podastiru najvažnije kosekantske posebnosti s ilustrativnim primjerima iz *Dnevnika jednog penzionera* Miljenka Smoje, iz romana *Splićanin* Ljube Plenkovića, a uključuje se i *Ričnik splitskog govora* Tonka Radišića s dvama popratnim tekstovima pisanih splitskim govorom prve polovice XX. stoljeća.

⁵ U knjizi se može uočiti niz lektorskih propusta, primjerice: *božične kolodvorske idile* (32), *oče li se dignit* (189), *oči in se raširidu* (198), *uvatit čedu* (424) itd.

2. JEZIČNA RAŠČLAMBA DNEVNIKA JEDNOG PENZIONERA⁶

2.1. IZ FONOLOGIJE

2.1.1. *Jat*

Odras je *jata* pretežito ikavski: *četrdeset godin je ličija jude* (28), *čovik od svita* (101), *do obida radin* (332), *drug mi je iša svitlit* (119), *dvista godin* (412), *ja jeman svoju miru* (418), *ja san se sitija* (78), *jemadu na kolina borše* (367), *ko bi me moga dvi ure uza se trpit* (59), *lipo smo jili i pili* (36), *mirit beside, tražit riči* (254), *moš se priranit cili misec* (213), *njijov gulaš vridi* (228), *ne razumi on sve ča likari rečedu* (167), *obilazi škancije i lipi nove cine* (170), *oslipit ću* (314), *pliva u mliku* (37), *pobiga san na Rivu* (277), *pračku i strilice koje san činija* (220), *priko noći* (139), *prošle nedije* (184), *sad će se pripomistit na tankere* (343), *samo pod brigon* (324), *skupjadu likovite trave* (72), *slušan familijarne ispovidi* (412), *stvari smo polako prinili* (79), *usrid Splita* (146), *utekla u znojna njidra* (276), *u tri miseca* (20), *za nas dicu* (148).

Razmjerno se rijetko pojavi i kakva ekavska forma, što je predvidljivo za stariji splitski naraštaj: *cestu nikad ne vidi* (153), *obe njezine ruke* (432), *već si počela zanovetat* (36), *za prenos plina* (343), *zna se red i starešinstvo* (180).⁷

U primljenici je *praska* stari *ě* razvijen u *a*: *po Mejan krest praske* (220), a ta je stara čakavska supstitucija izostala u: *noga ćuti premaliće* (171), *obično premalitinje predvečerje* (174), *ovoj je ka premalića* (97), *prema mojoj posteji* (136), *priko Rive prema đigi* (148) iako stariji Splitsani i danas gdjekada kažu *pramaliće, prama*.⁸

⁶ Učinilo se prikladnim, ali i važnim, posebice u dijelu o fonologiji i morfologiji, navoditi i primjere iz tekstova pojedinih starijih autora koji su pisali splitskim govorom. Riječ je o ovim autorima: Marko Uvodić (1877. – 1947.), Ivan Kovačić (1897. – 1981.), Tonko Radišić (1917. – 1999.), Ljubo Plenković (1926. – 1998.). Tekstovi su iz četiriju Uvodićevih knjiga (*Libar Marka Uvodića Splitsčanina; Drugi libar Marka Uvodića Splitsčanina; Novi libar; Libar izabranih proza*) analizirani unutar knjige *Libar o jeziku Marka Uvodića Splitsčanina* Dunje Jutronić, Marijane Tomelić Ćurlin i Anite Runjić-Stoilove; tri je teksta (*Kako san i ja vidi mrca; Jematva; Turnjačina*) iz knjige *Smij iz suze starega Splita* Ivana Kovačića obradila Marijana Tomelić; dva je teksta (*Da se ne zaudobi; Šperun, 1928.*) unutar *Ričnika splitskoga govora* Tonka Radišića, a uz osvrt na rječničko blago, obradio Filip Galović; roman je *Splitsčanin* Ljube Plenkovića analizirao Filip Galović. Jedinice su dostupne u popisu literature.

⁷ Uvodić tako ima *primer* te imenicu *korenje*, gdje ne mora biti nužno riječ o *jatu* (Jutronić, Tomelić Ćurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 50), a Plenković ima *cesta* i *obedvi* (Galović, 2015a: 77).

⁸ Kod Uvodića nalazimo *prama* i *pramaliće* (Jutronić, Tomelić Ćurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 51), Kovačić ima *prama* (Tomelić, 2000: 122), Radišić *praska, pran/pram* i *pramaliće* (Galović, 2014: 54), a zanimljivo je da Plenković bilježi *praska*, ali *prima* i *primaliće* (Galović, 2015a: 77).

Jekavski odraz ipak nije tako rijedak, posebno u novijim riječima u sustavu: *5 je sičanjski prosjek* (161), *ali san unutra naša cjenike* (100), *dragocjeni podatak* (97), *dvadeseto stoljeće* (33), *kad san ocijenija* (57), *na primjer* (213), *na sjevernoj strani* (407), *Nijemac je debeljko* (163), *novi odjel ženske konfekcije* (106), *ostala je u sječanju* (68), *po mjesnin zajednican* (11), *počimje smjena gostiju* (442), *popravjamo cijevi* (204), *poznati umjetnik* (440), *skoknit ću ka vjeverica* (33), *svjetsko prvenstvo* (405), *u sjeni loze i murve* (371), *u snježnim uvjetima* (382), *uvjerava me da ne more* (384), *zahtjeve san sveja na minimum* (35).⁹

2.1.2. Šva

Vokal je *a* nastupio kao kontinuant nekadanjega šva: *dan je lip, vanka štekati* (366), *je li sudac kriv* (263), *jedan moj prijatelj* (359), *kako je petak posni dan* (371), *ne more se za nj reć da je starac* (24), *nestalo je ovac* (152), *ostvarija se moj san* (409), *otac isprid sina* (254), *pucketa oganj* (388), *Splićani i danas spominju* (370), *svud je bila teška magla* (78), *to je laž* (73), *uvik jemadu dobar veštiti* (48), *grezi motorini sa daskan* (148), *vitar me šiba* (403), *volija bi ja bit bolestan* (357), *zapada danas trideset milijardi* (370).

Tipična je čakavska značajka jake vokalnosti evidentirana u oblicima *ča me Bog nije vazeja* (175), *i robu moran vazest* (319), *moga je vazest fetu* (191), *opet su ga vazeli na posal* (413), *vazeja san tri borše* (37), *vazela je sutradan pineze* (376) premda cirkuliraju i oblici s *u-*: *jedna stara gospoja uzimje mi šubaru* (429), *novinari mukte uzimjedu novine* (108), *uzela je sobu* (280), *uzeli smo i par boc* (63). Očiti je petrefakt prilog *vavik*: *vavik na moru* (153), svega jednom potvrđen, pa se u značenju 'uvijek' gotovo redovito piše *uvik*: *uvik potrošiš duplo* (159), *uvik puše* (161), *uvik su mi se gadili kvadri* (170), *uvik u tuzi* (185). U svim je drugim potvrđama zastupljen razvoj *və(-) > u(-)*: *danas je utorak* (13), *ne mogu užgat* (262), *triba se ustati* (86), *udovica s diteton* (59), *unutra pusti svit* (336), *usrid radnoga dana* (14), *u teplu posteju* (147), *u Trst* (395), *zove me unutra* (332), *ženski glas unuke mu* (245). Naime, ovaj je razvoj u vokal *u* specifičan za jugoistočni čakavski prostor-no-jezični kompleks (Lukežić, 2012: 230–231). Spominjem ovdje i da je stari lik

⁹ Dobrima se čine opservacije Dunje Jutronic koja također u šest Smojinih tekstova nahodi stanovit broj jekavskih oblika. Naime, »...u slučaju svakodnevnijih riječi, kao što su *vjenčani, dvije, savjet*, čini se da je u pitanju slučajna nebriga (...) pa su mu pobjegle poneke riječi za koje se ne bi očekivalo da će biti napisane na standardu« te na istome mjestu dodaje da autor »...jednostavno drži da nije bitno što nije sve na ikavici« (Jutronic, 2010: 40). Tu također navodi da riječi tipa *posjed* ili *izvršno vijeće*, odnosno »riječi iz književnog jezika, učene te stručne i političke riječi obično je teško ikavizirati...« pa se zato javljaju u takvome obliku (Jutronic, 2010: 40).

namon u značenju 'sa mnom' poznat starijim Splitsanima, no Smoje sustavno bilježi *menon*: *dojde s menon* (232), *gre za menon* (215), *više za menon* (200).¹⁰

U čitavoju se paradigmi imenice *pas* proteže vokal *a*: *jemala je uza se i pasa* (276), *morskome pasu* (301), *o morskin pasima* (301), *poludija je svit u pase* (301).

2.1.3. Prednji nazal

Važan se čakavski prijelaz nazalnoga vokala prednjega reda $\epsilon > a$ u poziciji nakon *j*, *č*, *ž* može pratiti u primjeru *jazik*: *rebra*, *jazik*, *mulam* (17), *spuzne s jazika gruba*, *šporka rič* (254) iako se sreće i varijanta s *e*: *kojemu je uvik mona bila na jeziku* (253), *radi šporkoga jezika* (441). Osim ovoga primjera, govor starijih Splitsana poznaje i *jačmin*, *požnjat*, *zajat*. U svim je drugim potkrepana nakon *j*, *č*, *ž* prevladao vokal *e*, kao kod mnogih južnih čakavaca: *gladni i žedni nećemo bit* (271), *guščju jetru* (439), *nikor nije ni gladan ni žedan* (168), *pit ću ječam* (271), *počeli su mlit ingleski* (341), *počet će sve naopako* (270).¹¹

Rezultat *e*, sasvim je razumljivo, dolazi nakon nepalatala: *baci meso na balancu* (99), *baš u ovo vreme* (69), *govedina*, *pivčići* (431), *kako je petak posni dan* (371), *kako je teško živit* (366), *kida meso na komadiće* (188), *padadu mi na pamet* (376), *po kila teletine* (329), *skupit, zavezat, kalat* (230), *vedro je, misečina* (303).

2.1.4. Stražnji nazal i slogotvorni l

Stražnji je nazal \varnothing dobio supstituciju *u*: *ako jin bude odgovaralo* (317), *bilo je vruće* (32), *ča je bilo gusto* (370), *di i žene piju vino* (420), *došla je u vižite mužu* (351), *grubo vreme* (129), *jer svi znaju ingleski* (100), *kad budemo blizu Primoštena* (234), *kus nosa* (224), *lipa velika okrugla slova* (266), *muž se kiselo smije* (285), *pribacija nogu priko noge* (79), *ruka bi sama od sebe utekla* (276), *sa kratkin rukavima* (194), *tuć tice, golube* (220), *visija je na udicu* (191), *vručina mori grad* (278), *za šankon kus čovika* (417), a isti je rezultat i staroga $\dot{\iota}$: *duboko se uvidila* (114), *krupni, debeli, tusti* (188), *kus vuka* (303), *meni su došli suze* (394), *počinjen tuć po makinjeti* (9), *po kila jabuk* (232), *sunce je visoko* (259), *sunce uprlo* (227),

¹⁰ U Uvodića supostoje različiti oblici: *vazest*, *vazela*, *vazmi*, *vazimjala* pored *uzet*, *uze*, zatim *vavik* i *uvik* te *namon* (Jutronić, Tomelić Ćurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 48). Kovačić piše *vazmen*, *vazest*, ali *menon* (Tomelić, 2000: 92, 105, 115), Radišić *vazelo*, *vaze* te prilog *vavik* (Galović, 2014: 53), Plenković *vazest*, *vazmimo*, *privazimje*, ali *menon*, *uvik* (Galović, 2015a: 77, 80).

¹¹ Najstariji autor Uvodić, zanimljivo je, ima *jezik* i *počet* (Jutronić, Tomelić Ćurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 48). Radišić na više mjesta piše *jezik*, ali *prijat* i *zajat* (Galović, 2014: 54) dok Plenković ima dublete *jazik* i *jezik* te glagol *zajat*, a i *jedri* pr. Npl. odr. m., *jetra*, *jetrva*, *počet*, *žedan* (Galović, 2015a: 78).

svit neka puze i nere (410), triba napunit kuću (400), vunenu kapu (117), žuta borša puna libar (280).

2.1.5. Slogotvorni r

U splitskome govoru, kao i u potvrdama iz proučavanih tekstova, funkciju silabema vrši i r: bez nadzora i brnjice (95), čuvena je po divljači, srnetini (70), dobra naša šrdela (125), dok bi u kajin pra krmeje (281), ja se prtin i patin (88), nisan škrt čovik (226), odilija se teška srca (387), od prvoga dana (82), oglasi se prvi grdelin (330), okrvavija san se (118), oskvrnit svetu kaletu (140), ovi je prvi na svitu (77), vrtidu se kamarjeri (76). Popratni je vokal evidentiran u rijetkim primjerima »... poput ervaski, ili u pokojemu toponimu poput Dugi Rat 'dugi rt'...« (Lukežić 2012: 174), pa je u tome svjetlu dobro istaknuti nalaze: dali smo pasoše na jarpu (435), mala jarpica šporkoga sniga (350), o ditinjstvu pod Marjanon (155), šetnju oko Marjana (322), ali redovito niki žestoki Rvat (49), profesurica rvaskoga (313), ministar ne zna rvaski (244), rvaski oliti srpski (253).¹²

2.1.6. Prijelaz ra > re

Stara je korijenska sekvenca *ra* prometnuta u *re* u trima poznatim primjerima, što povezuje čakavske i štokavske govore: cine ne restu (141), naresla je stabljika (208), restu vali (118), sam od sebe reste (209), zubi u ustima naresu (139) uz neobične primjere oli me noga počela rast (171), rast cina (43), standard raste (41); nisan jema ča ukrest (206), oli će ji ko ukrest (169), po Mejan krest praske (220), ukrela bi za me (411), ukrest ćedu mi uru vrimenta (124); mali pariški rebac (278), mali rebac (300), repci po palman (186).

2.1.7. Prijelaz ro > re

Iako je sasvim očekivano zabilježen vokal *e* u primjeru u grebu (219, 426), frekventnije su pojavnice s vokalom *o*: do groba (376), u grob (48) pored grobje sa luminima (69), na grobju (65).¹³

2.1.8. Praslavenske dublete *topl-/*tepl-

Od starih je praslavenskih dubleta *topl-/*tepl- prisutna isključivo osnova *tepl-, kao što je to u nizu južnočakavskih govora: da se malo steplimo (354), do-

¹² Kovačić ima krtoli Npl., svršilo, vrj, trgat pored po Merjanu (Tomelić, 2000: 124–125), Radišić ima svršit, zrna Npl., trkala, srdele, u srce pored Ervačka (Galović, 2014: 53). Kod Plenkovića čitamo trliš, grlo, krčili, brzo itd., a u nekoliko primjera popratno *e* uz *r*: perva, smert, persi (Galović, 2015: 79).

¹³ Greb je evidentiran u Radišića (Galović, 2014: 55), Plenkovića (Galović, 2015a: 80), a na više mjesta i u Uvodića (Jutronić, Tomelić Ćurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 52).

vatija san se teple kužine (118), jist teple gavune (60), tepla voda (154), tepliji od Splita (339), vanka malo steplilo (57).

2.1.9. Fonem x

Poznato je za nekadanji, ali i današnji splitski govor da se fonem *x* vlada kao veoma nestabilna jedinica, što se može smatrati štokavskim utjecajem. U materijalu je:

a) isključen bez supstituta: *bilo je malo ladno* (45), *čovik moji godin* (338), *iz laštika se itat* (220), *iz uprave »Ajduka«* (115), *najladniji grad* (44), *nisan dobro ni odanija* (87), *sa kojima se prajce ranilo* (359), *trideset ijad* (393), *u ladovini uz more* (221), *uz nji jedna mala* (370);

b) supstituiran s *j*: *do vrja Rive* (393), *grijota bi bilo* (386), *mene je straj* (154), *naš oli nijjov* (369), *nima straja* (122), *pari mi se da san siromaj* (267), *povrj glave* (325), *struže po tleju* (96);

c) supstituiran s *v*: *na uvo ti jeca* (78), *nećeš ti mene skuvat* (113), *ni kruva, ni mlika* (87), *nisan ni gluva ni slipa* (91), *obid ne more kuvat* (109), *pravi dobri kuvari* (116), *zapuvalo je smista jugo* (278);

d) supstituiran s *k*: *bez špakera* (375), *lipi mali špaker* (376).

Ipak, nisu ni rijetki primjeri u kojima se prikovao *x*, posebice u riječima iz novijega nanosa: *da bi mogla počet hajka* (441), *dici koja nisu ni prohodala* (104), *huligani činidu barufe* (72), *jedan Čeh* (429), *jeftinon prehranon* (359), *na jahtan* (370), *ne da mi poč u zahod* (109), *nima alkohola* (387), *noć je mirna, tiha* (373), *o hitnoj intervenciji* (23), *počinjen halucinirat* (138), *prokleti hedonist* (428), *razgovor teče o hepatitisu* (418), *slavili su uspjeh* (46), *u sudskoj arhivi* (68), *zabili koja pahuljica* (42), *zalihu pića* (401).

2.1.10. Fonem f

Fonem *f* vrlo je postojan: *činidu barufe po lokalima* (72), *deset različiti tarifi* (125), *dvi fete mortadele* (74), *falilo mi je arije* (73), *fibru jemaš* (374), *iz novega bufeta* (120), *izija san fregulu sira* (307), *jedna fina gospoja* (72), *lipe mudante od fuštanja* (153), *nisu mi drage file* (305), *omar činimo feštu* (434), *priča mi profeshur* (190), *priko telefona* (78), *s kofon ribe* (120), *samo su frajavali* (149), *strančić u šufitu* (146), *šef se okrene* (342), *šenica je jeftina* (256), *vešta puna kamufi* (224), *vonj kafe* (76), *zagledadu se u nas infotano* (427).

Usamljeni je prijelaz *f > v* zabilježen u glagolu *trevit*: *da san trevija Matoša* (70), *malo koga moš trevit* (377), *trevin ga opet* (387).¹⁴

¹⁴ Usp. Plenkovićeve primjere: *fregulicu* Asg., *fažola* Gsg., *fišo* pril., *šuferin*, *ferate* sg., *refan* lsg. praes., ali *trevi*, *trevija* (Galović, 2015a: 83–84). Jednako je kod Uvodića: *cunfast*,

Fonem *f* očekivanim je rezultatom preinake staroga skupa *pəv* u nalazu *ufan* se (79).

Interesantno je ponašanje skupa *xv* – s jedne se strane promeće u *f*: *fala* bogu (73), *po**falija* san novinara (74), *zafalija* se kuvarici (70), a s druge se strane *x* iz skupa *xv* likvidira: *dobro san uvatija* (374), *kad se uvatin radit* (399), *mogu svatit* (273, 383), *ne svatin ti odnos* (134), *nisan moga uvatit* (415). Svakako je vrijedno podvući i nalaze *do Fara*, *do Šolte* (290), *od Fara do Splita* (137), *plati kartu do Fara* (324), *u otelu u Faru* (347), ali i očuvano *xv* u *jedan Hvaranin* (371), *priko hvarske rive* (364).

2.1.11. Fonem *ž*

Fonem je *ž* u pravilu izvan sustava, stoga je njegovo mjesto zaposjeo *ž*: *cili mi je libret naružbi ispisala* (400), *jednu stavjan u žep* (306), *nima više telefoni, rukopisi, naružbi* (8), *pineze držin po žepiman* (105), *putujen sa rukan u žep* (86), *Stipe jema uvik pune žepe* (77). Pored primjera sa *ž*, valja naglasiti da Smoje pod utjecajem standardnoga jezika, odnosno u novim importima gdje kada piše *ž*: *i onda me menadžer zove* (296), *kamiondžija je već čeka* (292), *ni uja ni deterdženta* (244), *živija san bez deterdženta* (271).¹⁵

2.1.12. Razvoj ishodišnoga *d'* i sekundarnoga skupa *daj*

Fonem *j* stoji kao čakavski rezultat ishodišnoga *d'* i sekundarnoga skupa *daj* u dijelu primjera: *da se čovik slaje napije* (232), *debele gospoje sididu* (122), *dok san bija mlaji* (241), *dvadesetak godin mlaji* (412), *izlazi mlaji čovik* (108), *jedna gospoja* (143), *mislidu doć na tuje špale* (406), *mlada gospoja* (196), *najslaja muzika* (308), *najslaje zaspen* (116), *nikako su mi bile tuje* (254), *pari da san u tujemu gradu* (93). U nekim su primjerima očigledna laviranja pa se bilježi i *j* i *đ*, koji se u Splitu izgovara kao glas srednje vrijednosti, dakle *ž*: *da jeman fibru, ja bi žeja* (356) pored *nisan ni gladova ni žeđa* (88), zatim *bija san meju prvima* (12), *seja je meju nogan* (214) pored *između dvi bije* (218), *među kartušinan i novinan* (425), *sela je među nas* (278), a u nekim je riječima, bilo da su domaće ili posuđene, zagospodario štokavski rezultat: *danas mi je rođendan* (103), *dojde moj Đenovež* (59), *jedino šta učinin đir* (106), *još je učinija tri vijada* (56), *ka da san rođen na snig* (54), *ližedu se delati* (122), *miljardu godin pogadate* (41), *naši građani* (38), *ne muči me da pogadān ko je* (113), *obučeni su šetali, kortedavali se* (298), *piva ka anđel* (77), *počele*

fratarski, fureštarija, po kafan, u šufit, ali trevin, trevi (Jutronić, Tomelić Ćurlin, Runjić-Stoilovala, 2016: 55).

¹⁵ Slična je situacija u Uvodića, npr. *žep, žepić*, ali *bodžanaka* Gsg., *siledžija* (Jutronić, Tomelić Ćurlin, Runjić-Stoilovala, 2016: 62).

su se dogadati (375), pod cablima u đardinu (48), profešura koji je sa đacima bija na ekskurziju (190), sad je štađun (358), skupit kurađ i ustati (43), u kojemu smo štađunu (37). Štokavski je odraz osobito čest u pridjevima trpnima: ča ćedu meni ušteđeni kilovati (124), lipi štekat, ograđen cvičen (158), našlo ji se uvriđeni (181), susret je odgođen (73), sve je već uređeno (110).

2.1.13. Razvoj *stj = *skj, *zgj = *zdj i njihovih sekundarnih varijanti

U građi se ponajvećma pišu očekivane čakavske forme: gleda kako se spušća (248), gušćerice se boji (29), jer mi dim oči šćipje (344), minut te ne pušća (230), namišćan petrolejke (39), namišćadu katrige (51), niki mišćanin (151), oni su stran-ku iskorišćavali (81), spušćadu se kolone (327), sve mi se blišći (314), sve pušćaju (228), zovu me mišćani (194), ali autor ne zazire ni od pokojega štakavizma: po njemu nikor nije na štetu (219), prošjaćenje se dopušta (371), spuštene bandire s floron (185), vapori su napuštene (182).

Ovdje je bitno navesti i čakavske i štokavske odraze u nalazima gulit iz poji bob i grozje (220), ka da mi čavle u možjane zabiju (204), kjucka po možjanima (204), od kila grozja (294), otočani nudu grozje, smokve (122), ali i odvratno gvožđe (57), po tleju niko gvožđe (303).¹⁶

2.1.14. Skup čr

Oznakama starine pripada skup *čr* kao odraz starih skupova *čar* i *črě*, koji se očuvao u pogđjekojemu primjeru: čak mi je da komad črva (238), čriva i glavu raznosidu (124), nosi punu kantu črvi (116), rak na črivima (239), ali crne kožnate jakete (170), crne san očale stavija (89), crveni škarpunici (243), dobro si pocrvnija (239), jedan crnac (424), vas si pocrnija (440), veliki, puni crveni misec (315), zacrveni se čovik (252).¹⁷

2.1.15. Konsonantski skupovi šk, šp, št u primljenica

Konsonantski skupovi *šk*, *šp*, *št* nastupaju u primljenih riječi: gren tražit po škancijan (382), ona se zaškarpunila (333), plivadu drva, škartoci (307), povirija

¹⁶ I u drugih se autora isprepliću čakavski i štokavski rezultati. U Radišića je *grozje*, *možjani*, ali *goždje*, *zviždjat* (Galović, 2014: 58), u Uvodića *možjani*, ali *gožđe* i *zvižđe* (Jutro-nić, Tomelić Čurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 63), kod Plenkovića *grozje*, *možjani*, ali *gožđe*, *zvižđe* (Galović, 2015a: 82).

¹⁷ Većinom je tako i u ostalih: Radišić ima *črv*, *črivo*, *črljiv*, ali *crnjovina*, *crjen*, *crnac* (Galović, 2014: 58), Uvodić *čriva*, *črviće* Apl., ali *na crnoj*, *crjenu*, *zacrjenin se* (Jutro-nić, Tomelić Čurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 65), Plenković *črv*, ali *crjeno*, *crjenilo*, *crnilo*, *crni se* (Galović, 2015a: 87).

na peškariju (289), smotala i veće muškardine (363), šlag iz škatulice (278); doć na tuje špale (405), dišperala se (397), držin španjulet (382), ko će danas šporkavat (389); bila vešta (224), mora učinit ovaki štrapac (409), od štacije do kuće (125), sad nije štađun (408), Talijanci i furešti (224), već me štuvalo (408). U manjemu su broju slučajeva zastupljeni nepalatalni skupovi, npr. dvi vrsti manistre (237), iz jedne ponistre (175), malo trošimo na spizu (186), skočija bi kroz ponistru (83).

2.1.16. Konsonantski skup št (< čət)

Kao u svim hrvatskim narječjima stari je konsonantski skup *čət* nakon zamuknuća poluglasa prešao u *št*, što ilustriraju ovjere: je se opoštenila (15), ka pravome poštenome penšjunatu (111), koji budu knjigu štili (181), nije pošteno (228), on je pošten čovik (362).

2.1.17. Konsonantski skup *jd* u prezentskoj i imperativnoj osnovi glagola prefigiranih od glagola 'ići'

Stari skup *jd* biva zadržan u prezentskoj i imperativnoj osnovi glagola prefigiranih od glagola 'ići': ako fibra projde (356), čin dojdemo u Jugoslaviju (434), dojden doma (121), dojdi da ti čestitan (103), jidan izajdeš (108), kad projdeš mimo butige (263), pošćer dojde (111), prid večer izajden vanka (9), projde jedan čovik (112), kao što je to svojstveno staromu splitskomu govoru, odnosno povelikom broju čakavskih, kajkavskih i dijelu štokavskih govora.

2.1.18. Delateralizacija $l > j$

Izvoru je svojstvena delateralizacija $l > j$, koja se sreće u dijelu čakavskih govora:¹⁸ blagoslivjali smo fortunal od juga (364), dobra je rodna zemja (367), dok bi u kajin pra krmeje (281), jedan debji libar (55), jedan moj prijatej (359), jer će on meni skupje naplatit (377), kapje mi i na samu posteju (345), kufer kupjen u Bratislavu (438), najgrubja štacija (30), nima više di zabit kjun (152), on jema cilu nediju (319), on vino skupja (371), počmen jist i pjuvat (378), prikjučit će se u Perković (349), reka je krajici (55), sve je natopjeno (412), u pasanu nediju (353), tražidu se kjuči (73), trevin koje čejade (338), ukaže se gola, nevojna, tužna nakaža (325), uza me lipo čejade (437), užan i telefon iskjučit (166), zlatna olimpijska medaja (264).

Treba ipak naglasiti da je ta konsekventnost pomučena s pisanjem l , posebice u posuđenicama i riječima koje su novije u sustavu: dugo san razmišlja (187), dvi

¹⁸ Uslijed razvoja $l > j$ teže je zaključiti je li postojalo interpoliranje epentetskoga l u skupove *pj*, *bj*, *mj*, *vj*.

botilje vina (174), *gren* ja učinit *biljete* (328), *gubljenje* radnog vremena (265), iz svakoga *detalja* (185), jedan tužan *doživljaj* (280), judi bidu odili *ozbiljno* (162), *naresla* je *stabljika* (208), *Njemač* je *debeljiko* (163), *posljedica* toga (307), *pucadu* od *debljine* (163), *puni* su *vlage*, *željni* sunca (262), *sektor* *ugostiteljstva* (247), u *fotelju* (280), *uglavnome* su još *zatvorene*, *zaključane* (243), *vidija* san *zagrljene* *jubavnike* (181).

2.1.19. Prijelaz -m > -n

Adrijatizam je -m > -n na dočetu gramatičkoga morfema dosta frekventan: *bižin* u *ladovinu* (260), *bosin nogan gazin* po *palketima* (215), *gasin* *tranzistor* (201), *ne triba van* odit *vanka* (146), *nosin jin* *rukopise* (333), *plače* š *njin* (297), *pod ovin* *uvjetiman* (40), *sa kolegon novinaron* šeta *san* po *mulu* (297), *sa velikin kuferon* (234), *stojin*, *gledan*, *čudin* se (157), u *ovin* *trenucima* (177), *započinjen* *razgovor* (55) premda autor ne stremlji dosljedno bilježiti tu promjenu, pa su i oblici s -m nerijetki: *bavimo* se *turizmom* (135), *častidu* me *bičerinom* (200), *nad Zagrebom* (74), *ponistra* mi je *širo*m otvorena (97), *sa zebnjom* iščekuju (68), s *obzirom* na *zagrebačke prilike* (74), *uz malom* *oglasniku* (58). Dakako, na dočetu leksičkoga morfema promjenjivih vrsta riječi -m ne mijenja svoju prirodu: *kako* me nije *stid* i *sram* (395), *koji* je danas *datum* (12), *nastaje* *problem* sa *plaćanjen* (329), *sram* me na *mote* objašnjavat (425), *uvik* je *jema* *vino* ka *grom* (328).

2.1.20. Status finalnoga l

Finalni je l u materijalu sačuvan na dočetu riječi imenica i pridjeva: *i ja ćutin* *bol* (122), *koristan* *posal* (21), *kupija* san *petresimul* (131), *mali* šporki *bul* (198), *na koji trabakul* (31), *na stol* *bacija paprike* (207), *niki* *drveni* *bavul* (146), *oće* li mu *dat žmul* vina (245), *piva* ka *anđel* (77), *poć* na *posal* (45), *reful* *bure* (403), *samo sol*, *papar* (368); *dan* *svital*, *nebo* *modro* (44), *i vridan* je, *vajal* (190), *vesel* *gren* *priko Rive* (303) dok je u zapisanih priloga obično reduciran: *bot* i *po* *noći* (303), *moglo* je *bit* *pet* i *po* (293), *uteka* san *napo* *filma* (29).

Na dočetu je unutarnjega sloga pretežito zadržan: *anđelčići* *igradu* se (89), *dva* *mulca* (370), *falše* *novine* (101), *niman* ni *šalpu* (26), *odveli* su me u *Selca* (151), ali *donji* *ležaj* (32), *donji* *dil* *posteje* (86).

U jednini je muškoga roda glagolskoga pridjeva radnoga supstituiran vokalom a, koji se kontrahira s prethodnim ili se između dvaju vokala interpolira hijatsko j: *doša* san *doma* (229), *jučer* san *proša* *priko* *pazara* (217), *ko* bi *reka* (290), *moga* je i špiker *falit* (175), *nije* me *naša* (310), *nikad* mi nije *virova* (288), *potira* ga je *doma* (163), *zazva* san je (174); *ča* me *Bog* nije *vazeja* (176), *doveja* je *dite* (114), *kad* san mu ime *zaudobija* (429), *meni* je *nosija* *uje* (270), *mrtve* bi *probudija* (270),

počeja san zaboravjat (193), *samo san bija jedan dan* (222).¹⁹ Ovi su posljednji primjeri tipa *vidija* potvrdom štokavskoga utjecaja i javljaju se »u mnogim govorima sjeverne Dalmacije, otprilike uz obalu i nešto dalje od nje od Splita do Nina« (Finka, 1997: 131).

2.1.21. Čakavsko rasterećenje napetosti u rubnim zonama sloga

U jezične odlike čakavskoga narječja ulazi »pojačan otpor slogu zatvorenu afrikatom ili okluzivom iskazan preinakama takvih šumnika u suglasnike slabije zatvornosti« (Lukežić 2012: 226). Rasterećenje se napetosti u rubnim zonama sloga u građi odvija na sljedeće načine:

a) slabljenje slivenika *č > š*: *bjonda maška* (71), *bogami san junaški izdrža* (287), *ispriđ braške butige* (361), *ne zna šta je piška* (253), *o braškin pastirima* (388), *stari težaški Šibenik* (232), *tri maškice* (70), ali i bez slabljenja slivenika: *mužički dan* (76), *ovi zagrebački dan* (74), *trgovački putnici* (97), *turistički grad* (135);

b) redukcija šumnika: *dogura kolica sa slakin* (280), *izašlo je vanka susistvo* (265), *kad se braska srca slože* (256), *ministar ne zna rvaski* (244), *pesto četrdeset ijad* (24), *pesto dozvoli* (274), *prestave su jon bile slabo opremljene* (98), *profesurica rvaskoga* (313), *spliski pazar* (226), *u ove gnjile spliske jeseni* (355), *u zanjji čas* (234).

2.1.22. Eliminacija netipičnih inicijalnih konsonantskih skupova

Prisutna je težnja za uklanjanjem neprihvatljivih inicijalnih konsonantskih skupova na način da se prvi član skupa likvidira: *ćeje i mravi su arhitekti* (22), *čuju se samo tice* (183), *di su danas macakani* (301), *Dioklecijanove čeri* (371), *gojit kukuruz i šenicu* (28), *ko bi vodi ja konta* (186), *ko je u Split najjači* (301), *šenični krv* (133), *uz škrape di galebi jaja nesu* (145).

2.1.23. Odras osnove *vəs-*

Stara je zamjenička osnova *vəs-* prometnuta u *sv* nakon redukcije poluglasa i metateze: *jema bit da su me svi zaboravili* (24), *na svima bancima lignje* (90), *on je svakome vridija* (176), *o svemu govoriđu* (141), *svaki je vuka paket* (149), *svaki susret s njima* (141), *sve je u redu* (146), *sve mu je unutra* (163), *svega me izjubila* (207), *svi ti koji tražidu ženu* (58), *u svemu tome* (405). Ovjeren je lik *vas* u značenju 'sav', gdje nije provedena metateza zbog *a* od poluglasa u jakome položaju: *gornji dil Rive vas je pod vodon* (89), *u pet minuti vas san bija u jednoj vodi* (227), *vas*

¹⁹ Interesantno je da u Uvodića čitamo: *baci, bi, doni, kreši, kupi, poli, popi* pored *bija, izija, prikrtija, zaboravija, živija* (Jutronic, Tomelić Ćurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 59). U Radišića, pak, preteže tip *bija, čuja*, ali pojavljuje se i tip *bi, prispi, rodi* (Galović, 2014: 59).

je upotan (229), vas san se skupija (355). Naime, u sjeverozapadnome čakavskom kompleksu dolazi »s- (*sa, se, si, sega, sih*), osim u N jd. m. r. *vas* (*ves, vos*)« (Lukežić 2012: 229), a u jugoistočnome »sv- (*sva, sve, svi, svega, svih*), u N jd. m. r. *vas*« (Lukežić 2012: 231).

2.1.24. Rotacizam

Govor grada Splita zna za rotacizam, pa se ta promjena bilježi i u književnome izvoru: *di te tonobil ne more satrat* (139), *moremo di očemo* (296), *morete li to zamislit* (146), *morete me i kritikovat* (400), *morete skinit flor s izloga* (184), *ne more ga se fermat* (181), *ne more nikako* (158), *ne moredu dica bez limuni* (197), *ne moredu poč k vragu* (16), *ne moremo se potužit* (142), *ne morete ako niste bolesni* (6), *nikor ništa ne more* (195), *oni ne moredu nikako svatit* (6), *vidiš da moreš* (128) iako dolazi i nekoliko primjera bez promjene *ž > r*: *dajemo sve šta možemo* (440), *ne može nikome naškodit* (198), *pita te može li* (100). Spominjem da se u 2. licu jednine javlja i lik *moš*: *moš po meni gazit* (230), *moš privatno prodavat kruv* (197), *ne moš doć ni blizu* (203). Ovamo se pridružuje i veznik *jerbo* 'jer': *da te nisan čuja pisnut kontra ove države, jerbo omar gren zvat miliciju* (18), *ne mili mi se tamo poč jerbo čedu omar tražit da uplatin pogrebninu* (11) te neodređena zamjenica *nikor* 'nitko': *nikor me nije zva* (74), *nikor mi ne čestita* (103), *nikor nije doša* (73).

2.2. IZ MORFOLOGIJE

2.2.1. Imenice

U građi je muškoga roda imenica *minut*: *minuti stanu* (319), *nema ni minut vrimena* (292), *svaki minut* (314), *tri-četiri minuta* (341), *za dva minuta* (362), kao i imenica *tlej*: *po tleju* (223, 286, 303). Imenica se *glad* koleba: *koja je to glad* (263), ali *umirat će od glada* (241).

2.2.2.1. Instrumental jednine

U instrumentalu je jednine većinom ovjeren nastavak *-on* u imenica muškoga i srednjega roda kojima osnova završava nepalatalnim konsonantom, a nastavak *-en* u imenica kojima osnova završava palatalnim konsonantom (kao i u osnova s dočetkom na *-c*): *kupuje me s konjakon* (334), *na pulentu s mlikon* (358), *počinjen s kruvon* (400), *pod uvon* (308), *prid velikin fratarskin podrumom* (426), *s ludin čovikon* (353), *sa španjuleton u ustima* (432), *uvečer je sidila za šankon* (363); *ne-mojte se šalit sa zdravjen* (6), *ograđen cvičen* (158), *s ovakin razvojen* (24), *tija san ga nožen izbužat* (118), *uvik bi trka za suncen* (138), ali su ipak moguća sporadična

odstupanja poput *izaša san sa kaišon* (134), *karoca sa jednin konjon* (125).²⁰ U imenica je ženskoga roda *e*-vrste redovito *-on*: *park sa zelenon travicon* (263), *pod šterikon pisa je i sveti Jere* (40), *sa bradon naslonjen na dlan* (168), *sa škarpinon od dva kila* (247), *s jednon nogon u grebu* (219), *vodin borbu sa ženon* (182).

2.2.2.2. Kratke (i duge) množine

Jednosložne i dio dvosložnih imenica muškoga roda u mnogim slučajevima znaju za kratke množinske oblike: *bori u vali drću* (243), *cipali su gromi* (33), *da ga popi za pričest daju* (199), *gostiju malo, stoli prazni* (278), *kako smi sić bore* (195), *prolazi uza stole* (278), *puni su mi žepi* (412), *slušan urlike vitri* (397), *više ne letidu galebi* (286), *zidi su tanki* (347) premda supostoje i likovi s proširkom *-ov-*, *odn. -ev-*: *borili se za bodove* (179), *dizat će gradove* (260), *izvadit mačeve i branit slobodu* (261), *meka jaja sa rakovima* (371), *o državnin poslovima* (16), *naučit cestovne znakove* (104), *parne kotlove* (126), *trošidu za otelske troškove* (188), a u nekih su imenica ovjerene fluktuacije, npr. *dica su plivala oko brodi* (149) i *brodovi su udvostručili svoje kapacitete* (286), zatim *restu vali* (118) i *valovi od šesnajst metri* (42). Vidljivo je da proširci *-ov-* i *-ev-* pretežito dolaze u prinovima, npr. *troškovi*, *znakovi*, no neočekivani su oblici poput *poslovi*, *kotlovi* i sl.²¹

2.2.2.3. Genitiv množine

U genitivu je množine imenica muškoga, srednjega i ženskoga roda *e*-vrste živ stari nastavak *-ø*, koji je naročito čest u imenica ženskoga roda *e*-vrste: *deset ijad gledalac* (366), *dva kila muzgavac* (401), *dvi duzine bili jidar* (200), *iz prošli vrimen* (126), *jagod i trišanj ima u izobilju* (217), *miljuni ektolitar* (169), *osan dan nisan vidija* (289), *pri par godin* (274), *puna kafana žen* (367), *radimo iza zatvoreni ponistar* (289), *sedansto škatul na godinu* (160), *sklopjeni ruk moli konzervator* (196), *za četrdeset marak* (415), *zaželija san se neba i zvizd* (156).

U svim je rodovima ovjeren i nastavak *-i*, koji je posebno čest u imenica muškoga roda: *biljet o spavaći koli* (83), *ijade palamidi* (327), *izvadila pet komadi* (208), *kapacitet sideći misti* (123), *lipi bakalar i malo škampi* (417), *okad nima veštiti i kuferi* (286), *pet ijad dinari* (28), *pet-šest šudari* (374), *puno bufeti* (70), *puno taki*

²⁰ Uvodić ima *kjučen*, *koncen*, *nožen*, ali *kajišon*, *kamišon*, *krajon*, *palcon*, *plačon* (Jutronić, Tomelić Čurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 73), *Plenković gnjojen*, *križen*, *ocen* (uz *ocon*) te *bijcon*, *konjon* (Galović, 2014: 90).

²¹ Kovačić bilježi *puti*, *kraji* (Tomelić, 2000: 101), *Radišić brodi*, *galebi*, *raji* Gpl., *roge* Apl. (Galović, 2014: 62), *Uvodić brodi*, *galebi*, *glasi*, *grebe* Apl., *kjuči*, *klini*, *kumi*, *lavi*, *orli*, *popi* uz veoma rijetko *brodovi*, *rogove* (Jutronić, Tomelić Čurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 48), *Plenković bani*, *grofi*, *gromi*, *muži*, *plode* Apl., *tenki*, *topi*, *zeci* uz rjeđe *gradoviman*, *krikovi*, *laktove* Apl. (Galović, 2015a: 90).

konduti (146), *s kilon gavuni* (401), *šesnajst metri* (42), *tridesetak minuti* (426), *trideset san butigi obašla* (416), *zaradit miljune dolori* (368).

U imenica se muškoga roda efemerno pojavljuje i nastavak *-ov*: *iz debeli ričnikov* (298), *šezdeset bogov* (31), kao i stari dvojinjski *-iju*: *gostiju malo* (278), *nima stari gostiju* (93).

Tu i tamo u svim se rodovima može uvući štokavska inovacija *-a*: *jema radnika* (67), *od svi stanovnika* (124), *pritrči čopor vukova* (384), *prošli smo osan štacija* (323), *svi proizvodi iznad svjetski cina* (350).²²

U imenica je *i*-vrste registriran *-i*: *koliko smo noći proveli u štampariji* (318), *ni vonj zviru* (220) pored *-iju*: *ispriđ očiju* (50), *priko očiju* (402).²³

2.2.2.4. Dativ, lokativ i instrumental množine

Stari su se nastavci za dativ, lokativ i instrumental množine nerijetko očuvali na čakavskome sjeverozapadu za razliku od čakavskoga jugoistoka, koji je po tome pitanju inovativniji. U dativu, lokativu i instrumentalu množine imenica muškoga i srednjega roda ovdje nastupa sinkretički nastavak *-ima*, izuzetno s navezanim *n*: *gren skitat po otocima* (102), *kad me vrag šaje po putima* (136), *ne bi da fureštima* (255), *objasnin igračima kako ćemo igrat* (142), *okolo po selima* (328), *poščerima se radova* (96), *sa luminiman u mraku* (89), *slegnuja je ramenima* (279), *svi justima trumbetaju* (140), *u škrovadu sa kumplirima* (99).²⁴

U imenica je ženskoga roda *e*-vrste običan stari nastavak *-an*: *ča ćedu činit s paprikan* (206), *kad se bajunetan tira narod* (180), *motorini sa askan* (148), *po uredima i kancelarijan* (196), *prid kućan* (174), *razlike među riban* (124), *u kašetan*

²² Prilično je slično stanje i u drugih autora. Kovačić piše *dan*, *suvarak* te *dasak*, *gredic*, *smokav*; *radnikov*, *Vlajov*; *kukumari*, *mravi*, *razgovori* (Tomelić, 2000: 102), Uvodić *komarac*, *pivac* te *imen*, *jaj*, zatim *beštij*, *fritul*, *mlikaric*; *bolesnikov*, *glasov*, *zidov*; *miseci*, *pozdravi*, *sprovodi*, *rukavi*, zatim *misti*, *kolini* te *buži*, *katridi*, a rijetko i *-iju* u *prstiju*, ali i zanimljive oblike *rukuj*, *noguj*. Nastavak je *-a* u Uvodića ovjeren u usamljenim nalazima poput *godina*, *ližola*, *tavajola* (Jutronić, Tomelić Ćurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 74–77). Radišić ima *prijatej* te *brokav*, *patul*, *slik*; *konjov*, *sinov*; *bravi*, *metri*, *veštiti* te *skuši* (2014: 62). Plenković ima *lovac*, *mrav*, zatim *ramen*, *rebar* te *besid*, *jarebic*, *loz*; *bubrigov*, *prosjakov*, *susidov*, *težakov*; *koraki*, *marineri* te *brdi*, *poji*, zatim *fešti*, *uri* uz izolirano *jusana*, *sestara* (Galović, 2015a: 91–92).

²³ Uvodić tako piše *ćeri*, *stvari*, *žalosti*, ali i *kostiju*, *očiju*, *ušiju* (Jutronić, Tomelić Ćurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 76, 78).

²⁴ U Kovačića je *-iman*: *karatiliman*, *mrciman*, *prijatejiman*, *zubiman*; *litiman* (Tomelić, 2000: 106–107), jednako kao i kod Radišića: *kariman*, *maštiliman*, *oficiriman*, *zubiman* (jednom bez naveska *tovarima*) (Galović, 2014: 62). Većinom je tako i u Plenkovića: *brčićiman*, *obraziman*, *šudariman*, *trabakuliman*, *veštitan*; *jajiman*, *krililiman* (uz *fjankima*) (Galović, 2015a: 91).

spavaju (321), *uvik ću bit po feratan* (329), a kadšto se pojavi i noviji *-ama*: *nikad po ambulantama manje svita* (178), *o ijadama ton mesa* (218), *ovi u vrićama* (259), *u skladu i sa mirama* (237).²⁵

2.2.2.5. Akuzativ množine

U akuzativu množine imenica muškoga roda, kao u premoćnome dijelu južno-čakavskih govora, izuzev najsjevernijih otočnih govora, dolazi nastavak *-e*: *frigali smo friške gavune* (312), *gledan kako se žene teško penju u vagune* (437), *kad san mu zube vidija* (301), *prolazi uza stole* (278), *stara tetka Kate je činila kapote* (43), *znan okinit nokte na livu ruku* (134).

2.2.2. Zamjenice

2.2.2.1. Lične zamjenice

Među ličnim je zamjenica dobro istaknuti instrumentalni oblik *menon*: *niza skale više za menon* (87), *opet se s menon počinje karat* (51), *s menon gre i jedan mladi kolega* (116), *žena gre za menon* (215), dakle s osnovom *men-* poopćenom prema genitivu jednine, iako stariji Splićani kažu *i namon*, važan čakavski lik s odrazom vokaliziranoga poluglasa.

Bilježi se *tobon*, dakle sa starom osnovom *tob-*: *ovo ča se s tobon karan* (312), *sad je dan prid tobon* (139), ali u jednoj potvrdi čitamo i *tebon*: *neću više odit s tebon vanka* (29).²⁶

Zamjenica se *ona* u dativu i lokativu koleba, pa pretežitno glasi *njoj*, ali i *njon*: *ja se samo njoj obraćan* (61), *jema u njoj doboto kil* (133), *jema u njoj plan grada* (100), *njoj san se odaziva* (221), *njoj se moglo pričinit* (175), *njoj se otelo* (36), *sve se u njoj izmišalo* (73); *iza mene bili su dva njon sumnjiva putnika* (433), *kalajen nebo na zemju, i njon i uju* (438), *sad i njon činin milo* (326). Nenaglašeni lik također ima dvojake forme – *joj* i *jon*: *diga san joj pozdrav* (290), *kako joj je zahod puno juzak* (242), *muž joj je jema pinez* (52), *tija san joj kompliment učinit* (253); *da*

²⁵ Dominantan je nastavak *-an* u velikoga broja autora: Kovačić redovito ima *catan*, *crikvan*, *koludrican*, *užancan*, *vrićan* itd., a jednom i *botaman* (Tomelić, 2000: 106), Radišić *nogan*, *skalan*, *šakan*, *travan* (Galović, 2015a: 62). Zanimljivo je stanje u Uvodića: *bajunetan*, *kućan*, *mišinan*, *ponaran*, *prigodan*, *rusulan* uz sporadično *rukaman*, *zemjama*, *ženaman* (Jutronić, Tomelić Čurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 78), a tako je i u Plenkovića: *butigan*, *crikvan*, *glavan*, *kaletan*, *lokvan*, *matikan* uz rjeđe *jerulicama*, *kućicaman*, *ručicaman* (Galović, 2015a: 92).

²⁶ Smoje, dakle, ima *tob-* i *teb-*, a Plenković jedino *teb-* (Galović, 2015a: 92).

san jon bija blizu (248), isto jon ne dan gušta (64), izija jon je pineze (59), kako su jon rekli (52), lipo jon govoren (109), ne triba jon ni pivat (78), zapritin jon (182).²⁷

Nenaglašeni oblici u značenju 'ih' i 'im' glase *ji* i *jin*: *deset ji čeka misto* (371), *ne triba ji molit* (376), *svi san ji štuť* (83), *vodin ji i puten pričamo* (393), *znaju da ji neću imbrotit* (69); *ča će jin peškarija* (144), *ča jin moš dat* (377), *pa jin je on sastavija listu* (377), *riba jin u kraj tuće* (98), *svitlost jin se gubi u konalu* (122).

Interesantno je da gospodare oblici *nan*, *van* u značenju 'nama', 'vama', podrijetlom iz starih dativnih množinskih oblika: *nikor s nan ne zapovida* (271), *on gre s nan drukat* (77), *ona se s nan igra* (363), *s nan govori francuski* (363), *žene su bile s nan* (62); *a njima s van* (366), *ko s van igra* (256). Svega je u jednome nalazu potvrđen lik *nama*: *s Ingležima ingleški*, *s nama francuski* (364).

2.2.2.2. Povratna zamjenica

Instrumentalni lik povratne zamjenice glasi *sobon*, dakle sa starom osnovom *sob-*: *donili smo sobon marendu* (117), *govori sama sobon* (27), *makinjetu san sobon vuka* (290), *nije znala ča će sobon* (391), *potiže za sobon* (96), *zatvori za sobon vrata* (285).²⁸

2.2.2.3. Posvojna zamjenica

Posvojna se zamjenica u značenju 'njihov' pojavljuje u liku *njijov*: *dvi njijove novinske stranice* (313), *iz njijovi oštarij i kuć* (367), *jedan njijov gulaš* (228), *ovi njijov dijalog* (242), *za njijove penzije* (414).

2.2.2.4. Pokazne zamjenice

Pokazne zamjenice 'ovaj', 'taj' i 'onaj' glase *ovi*, *ti*, *oni*: *ovi čas* (161), *ovi grad* (177), *ovi je muško* (113), *ovi misec* (166), *ovi naš narod* (179); *ti celofan* (132), *ti čas* (298), *ti čovik* (115), *ti kruv* (282); *oni čovik na puntu* (182), *oni dan* (48), *oni Naplitanac* (292), *oni nepismeni ribar* (181), a ti su likovi uobičajeni u »zapŠTOK. i južnoČAK. govorima« (Lukežić 2015: 218).²⁹

²⁷ U Uvodića su ovjerene dublete *jon* i *joj* (Jutronic, Tomelić Čurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 79), a u Kovačića (Tomelić, 2000: 112) i Radišića (Radišić, 2003: 9) dolazi jedino lik *jon*.

²⁸ *Sobon* ima Kovačić (Tomelić, 2000: 123), Uvodić (Jutronic, Tomelić Čurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 80), a u Plenkovića su u više primjera zastupljene naporedne varijante: *sobon* i *sebon* (Galović, 2016: 92).

²⁹ Identično ima Uvodić (Jutronic, Tomelić Čurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 81). U Radišića se sreće *joti/oti/ti*, *ovi*, *oni* (Galović, 2014: 63), a u Plenkovića se nahode potkrepe *jovi/ovi* i *oti* (Galović, 2015a: 93).

U značenju su 'ovakav', 'takav', 'onakav' u građi notirani oblici *ovaki*, *taki*, *onaki*, što je prirodno: *ovaki lokal* (418), *ovaki stadion* (107), *ovaki štramac* (409); *taki grad* (90), *taki je moj utisak* (269), *taki nesriknji narod* (200), *taki slučaj* (115); *ovaki si i onaki* (254).³⁰

2.2.2.5. Upitne i odnosne zamjenice

Zamjenica je *ko* ovjerena kao upitna, odnosna i neodređena: *da mi je ko to priča* (16), *gledaš ko je doša* (106), *ko bi reka da puši?* (189), *ko je cukar poliza?* (272), *ne bi se znalo ko je ukreja* (206), *sad se ujutro karamo ko će poč u spizu* (131).

Čakavska je zamjenica *ča* potvrđena kao upitna i odnosna te je dosta frekventna: *ča je ovo došlo?* (306), *ča je sad?* (290), *gren na komandni most vidit ča je* (362), *oni znadu ča je veliki grij* (427), *sve mu nosi ča jemaš u kužini* (383), *ti si kriva ča jeman fibru* (374), *tra bi oči i gleda ča je čapa* (281), ali se uvukla i zamjenica *šta*: *a šta je ovo?* (286), *jasno mi je šta se dogodilo* (336), *od svega šta san u tri dana doživija* (341), *on mora bit u toku sa svin šta se i u zemji događa* (274), *šta si zašprinta?* (322).³¹ Nije rabljen stari genitivni oblik *česa*: *da me uvjeri čega se sve sića* (297), *ne znan čega se bojin* (326).³²

U materijalu izostaju čakavski kompoziti *zač*, *poč*, *nač*, *uč*, nastali od prijedloga i akuzativa zamjenice *ča*: *ako nestane karte, na što ću pisat?* (145), *nikad nisan zna zašto je mene u skulu najviše zanimala istorija* (221), *oli ko pita pošto je ča* (200), *pošto si kupija?* (207), *u što ću penšjun potrošit?* (164), *zašto jon je glas zadržca?* (174), *zašto onda plačete?* (190).³³

Registrirane su neke upitne i odnosne pridjevske zamjenice: *koji*, *čigov* 'čiji', *koliki*: *da me ne trevi još koji Spličanin* (223), *koji su ovo pinezi, za Majku Božju?* (235), *koji vući?* (381), *nisan ni slutija koliki me posal čeka* (290), *pametniji, čigova je to bila ideja, govori prijateju* (213), *s jednin prijatejen koji živi u inostranstvo* (240).

2.2.2.6. Neodređene zamjenice

Od neodređenih zamjenica ističem da se u značenju 'neki' bilježi *niki*: *jema ji bit proda niki žestoki Rvat* (49), *spavamo u niki mali otel* (408), *tražu se kjuči za*

³⁰ Takvi su likovi i u ostalih autora. Uvodić ima *ovaki*, *onaki*, *taki* (Jutronić, Tomelić Ćurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 81), Radišić *taki* (Galović, 2014: 63), Plenković *taki/otaki* (Galović, 2015a: 94).

³¹ U Uvodića se također miješa *ča* i *šta* (Jutronić, Tomelić Ćurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 82), Radišić ima *ča* (Galović, 2014: 63), a Plenković i *ča* i *šta* (Galović, 2015a: 92–93).

³² Interesantno je da Uvodić ima *česa* (Jutronić, Tomelić Ćurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 82), Plenković na više mjesta *česa* i jednom *čega* (Galović, 2015a: 93).

³³ I u ostalih autora takvi kompoziti nisu živi.

niki drugi, tajni ulaz (73). Neodređena zamjenica *nikor* pokriva značenja 'nitko' i 'netko': *neka nikor ne dolazi* (401), *nikor je nije kupova* (350), *nikor mi nije posla* (36), *nikor se ne javlja* (118); *i onda je nikor uletija i zavika* (215), *nikor mi kuca na vrata* (324). Značenje je 'ništa' pokrila zamjenica *ništa*: *ne radin ništa* (386), *niman ništa za pit* (138), *ništa me nije razumila* (70), *ništa ne fali* (369), *ništa nije vidija* (107).

2.2.3. Pridjevi

2.2.3.1. Pridjevsko-zamjenička deklinacija

U pridjevsko-zamjeničkoj deklinaciji u genitivu jednine muškoga i srednjega roda obično se čuva razlika između nekadanje tvrde i meke promjene, odnosno nastavak *-oga* stoji iza nepalatala, a *-ega* iza palatala: *donija mi je najpri braškoga sira* (417), *drugu bočicu istoga vina* (427), *ispeć malo slakoga* (400), *jednoga dana* (385), *koju bočicu slovenskoga vina* (391), *kraj izvučenoga broda* (41), *na pravoga čovika* (394), *oko ciloga Marjana* (386), *smišnoga svita jema* (58) pored dosta *mlajega svita* (180), *nima ni godišnjega odmora* (192), *sluša komentare našega svita* (230), *susida iz donjega poda* (204). Međutim, zapaža se i niz očekivanih odudaranja u vidu da *-ega* stoji i nakon nepalatala: *jednega moga prijateja* (146), *kad san se tega sitija* (151), *ko će dat takega brujeta* (370), *okad je svita i vika, ni takega bilo* (167), *oko cilega Marjana* (381), *s kraja prošlega vika* (371), *sve flote ovega svita* (149), *vidi ludega čovika* (224).³⁴

U dativu i lokativu jednine muškoga i srednjega roda situacija je u izvoru ipak ujednačenija: *gren s njima po mokrome* (171), *jedan drugome javimo* (313), *na bilome kampanelu* (180), *na starome kominu* (249), *teško mu je samome u kući* (175), *u crnome okviru* (185) pored *našem u doturu* (81), *po Gornjemu gradu* (79), *po litnjemu vrimenu* (124), *u tujemu gradu* (93).³⁵

U dativu i lokativu jednine ženskoga roda sustavno je *-oj*: *maloj se osladilo* (300), *na onoj drugoj strani* (338), *prema lipoj goljoj ženi* (198), *prema maloj be-težnoj Ingležini* (253), *u ciloj Italiji* (55), *u jednoj velikoj finoj pašticeriji* (432), u

³⁴ Većinom je tako i u ostalih. Uvodić ima *basetnoga, ciloga, onega* i *ovega, svakoga* i *svakega* te *velikega, živega* (Jutronić, Tomelić Čurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 81, 84, 85), Radišić *bisnoga, ludoga, maloga, ženskoga* te *pustega, slanega* uz gdje kada manje očekivane likove tipa *teplug, nedijnog* (Galović, 2014: 94), Plenković *drugoga, Jadranskoga, poštenoga, svetoga* te *ovega, Prvega, tega* (Galović, 2015a: 63). Jedino je u Kovačića češće *-ega*: *dopuščenega, krepanega, spliskega, starega, tega*, ali *nikega/nikoga* (Tomelić, 2000: 110).

³⁵ Zanimljivo je da Radišić ima *cilomen, jednomenljenome, temen, velon* (Galović, 2014: 63), a Plenković *cilon, dobron, dubokon, novon, sviilon* uz *mladomen, svetomen* te *pokojnemu* (Galović, 2015a: 94).

noćnoj šetnji (122), *zaviče ciloj toj gospodi* (413), tj. nisu zamijećeni primjeri tipa *lipon ženi*.

U dativu, lokativu i instrumentalu množine obično dolazi *-in*: *lipin, slakin besidan* (70), *o velikin pinezima* (360), *po malin otočkin mistima* (144), *s malin pinezima* (228), *sa tin pinezima* (360).

2.2.3.2. Tvorba komparativa i superlativa

Komparativ se tvori od osnove pozitiva sufiksima *-j-* i *-ij-*: *dolazi i stari i mladi svit, i finiji i pobasji* (368), *jedan debiji libar* (55), *neka je mlaji svit vidi* (93), *ponudile joj bogatiji i plemenitiji sadržaj* (392), *postajen sve nemirniji, luđi, nervožastiji* (83), *stariji svit se kupi* (442), a nahodi se i nekoliko potvrda za komparative sa supletivnim osnovama: *jedan list manji od bankanote* (365), *jema daleko veći izbor vina* (50), *šest ijad puti boji od televizije* (12). Sufiks *-š-* pojavljuje se u *lipši: jedan lipši od drugoga* (112), *ovi je lipši* (113).

Superlativ se tvori prefiksom *naj-* koji se predmeće obliku komparativa: *najfiniji bal* (370), *najgrubja štacija u Evropi* (30), *najladniji grad u zemji* (381), *najpoznatiji otel na svitu* (422), *najvridniji dil judskoga standarda* (41), *onda ću ja bit najstariji* (367).

2.2.4. Brojevi

2.2.4.1. Glavni brojevi

Važni su oblici brojeva 11 – 19, dakako zbog sufiksa *-najst*: *jedanajst bofori* (382), *dvanajst miseci* (186), *šesnajst ispod nule* (310), *trinajst ijad dinari* (199), *četnajst ijad dinari* (224), *petnajst dan* (283), *šesnajst sireni* (308), *sedamnajst godin* (332), *osamnajst ijad* (377), *minust devetnajst* (381).

Desetice glase: *dvadeset godin* (213), *za trideset ijad* (393), *četrdeset ijad* (393), *pedeset ijad* (393), *šezdeset godin* (406), *u nas zapadaju sedandeset, osandeset ijad* (432), *devedeset ijad* (186), a mogu se pojaviti i forme tipa *dvajst dan* (355), *dvajst godin* (117), *dvajst i četiri* (387), *dvajst i pet* (132), *ulovi dvajst, trijst, četrdeset kili* (145).

2.2.4.2. Ostale posebnosti u brojeva

Za značenje se ‘tisuća’ rabi imenica *ijada*: *dvi ijade* (91), *jedna ijada* (160), *osan ijad* (62), *sto ijad* (38).

Izdvajaju se brojevne imenice, važne zbog morfa *-er-*: *jema četvero dice* (38), *bilo nas je petero-šestero* (215), *jema sedmero braće* (264).

Živi su oblici tipa *desetak minuti* (140), *dvadesetak dan* (204), *tridesetak ijad* (388), *svoga četrdesetak godin* (68), *pedesetak godin* (130), *šezdesetak kilometar* (136).

2.2.5. Glagoli

2.2.5.1. Infinitivi

Infinitivi nisu cjeloviti: *moralo je sve zatrpat* (64), *moredu kupit i novine* (188), *ne bi da niti iskrižat kapulu* (116), *ne mogu se uspraviti* (128); *di ću ga nać* (429), *uspija je pobić* (339).

2.2.5.2. Glagoli II. vrste

U glagola se II. vrste u infinitivu i oblicima tvorenima od infinitivne osnove naporedo ostvaruju morfemi *-nu-* i *-ni-*: *autobus već jema krenut* (234), *došlo mi je kinut* (213), *ipak se isplatilo skoknut* (283), *moš ga liznut* (199), *ne bi iša potegnut* (273), *samo se okrenula* (419), *samo za protegnut noge* (211), *sve je živnulo* (127), *ukinuli su mi letriku* (33), *zacenula je od smija* (412), *za ukinut povlasticu* (406) *po-red doma na stol iskrenit* (131), *gušta san okisnit* (229), *kad ćedu oni bidni počinit* (170), *oću li ji skinit* (171), *sve iskrenili u more* (307), *triba se stisnit* (212), *ukinili mi i telefon* (33), *znan okinut nokte* (134).³⁶

2.2.5.3. Present

U 1. licu jednine prezenta uobičajen je nastavak *-n*: *ka da sve manje virujen* (304), *kad rastvorin ponistru* (112), *moran priznat* (254), *nikako ne razumin* (67), *penjen se u Borčićevu ulicu* (174), *puno radin, pišen, štijen, bilježin* (210), *znan da bi bilo pametnije* (134), a u izoliranim se primjerima sačuvao nastavak *-u*: *gucat ne mogu, samo mogu lokat* (356), *ne mogu spavat* (312), *ne mogu ujutro počat radit* (306); *doma oću* (442), *oću krepavat* (420), *pita oću li crno oli bilo* (32); *neću se vratit iz Zagreba* (54), *neću šetat* (420), *ništa više neću pisat* (35).

U 3. licu množine prezenta nastupaju nastavci *-u*, *-ju*, *-du*, od kojih je *-du* najčešći: *autobusi još prolazidu* (121), *bižidu od nje* (275), *dica se igradu* (174), *dovućedu cila kolica* (257), *fermajedu se isprid restorana* (283), *govoridu svašta* (270), *gredu po kafanan* (320), *izaberedu druga mista* (277), *konobari ništa ne nosu* (354), *kupujedu se tonobili* (269), *mornari jemadu izlaz* (184), *ništa ne znadu* (176), *odgovaraju u jedan glas* (320), *otvaraju se vrata* (349), *pepeljaru ne vidu* (422), *restu vali* (118), *stavjadu nove etikete* (170), *svi ka da gledadu* (177), *u ka-šetan spavaju* (321).³⁷ Ponekad u istoga glagola alterniraju različiti nastavci, npr.

³⁶ Kovačić ima *-nu-*: *puknut, tonut, ušćinut; skinuli, svanulo se, tonule* (Tomelić, 2000: 103, 115, 122, 125, 126). I kod Radišića su podjednako zastupljeni *-nu-* i *-ni-*: *obaturnut, opočinut uz potegniti, uspreniti se* (Galović, 2014: 64), u Plenkovića je gotovo redovit *-ni-*: *beknit, maknit, počinit, poginit, potegniti, taknit* (Galović, 2015a: 95).

³⁷ U Kovačića je često *-du* uz *-u*: *koprcadu, odnesedu, pokredu, spasidu* uz *govoru, izli-ću* (Tomelić, 2000: 103), u Radišića preteže *-du*: *goridu, grizedu, klapadu, vesladu, zibjedu*,

debela debela pilaju (308) i *piladu veliko deblo* (308); svi *nosu palamide* (328) i *nosidu gvantjere* (54).

2.2.5.4. Specifični glagoli

Glagol sa značenjem 'jesti' dolazi u obliku *jist* (s negdašnjom osnovom **ěd*-): *ča će mala večeras jist* (291), *u nas bi moga jist fažol* (101), *jedino ako jin* (149), *sad ja jin gulaš* (189), *jiš, piješ, pušiš* (140), *jimo ka dva tića* (295), *jimo puno kruva* (358), *kuvadū, jidu i piju* (226), *sad oni jidu škampe* (362).

Prezent glagola **gręsti* u značenju 'hodati, ići', čiji se infinitiv i ostali oblici ne rabe, glasi *gren, greš, gre, gremo, grete, gredu*. Nekoliko je potvrda: *gredu mi na nerve* (233), *gremo u lito* (160), *gren se u banj okupat* (330), *greš tražit novi zahod* (108), *šajen je da gre na pregled* (109).

Glagol u značenju 'živjeti' u infinitivu glasi *živiti*, a u prezentu su obični oblici glagola **živisti*: *da vidi kako naš grad žive* (240), *judi živedu normalno* (68), *on žive na Klis* (337), *u zanje vrime živete doli* (91), *živēn ka tukac* (106).

Zanijekani oblik prezenta glagola *bit* u 3. licu jednine glasi *ni*: *da ni bilo njega* (168), *nikor od nji ni doša u skulu* (127), *ni vode ni bilo* (369), *štekate koji pri ni bilo* (314) iako se upleo i oblik *nije*: *ko nije jema devize* (219), *nije krepala* (218), *nije od veliki besid* (107), *nikad mi nije palo na pamet* (79).

U značenju se 'imati' obično rabi glagol *jemat*:³⁸ *ja san mislija da jemamo sve* (80), *jemate pedeset posto popusta* (329), *neće jemat vode* (337), *neće jemat vremena* (234), *nisu jemali pinez* (360), *on jema pasa* (95), *pitan prodavačicu jema li šunke* (91), *u grlu je jemala sve inštrumente* (78).

U materijalu se pretežno bilježi *niman, nimaš, nima, nimamo, nimate, nimadu/nimaju*, dakle zanijekani oblici prezenta glagola 'imati', gdje je očita kontrakcija dvaju slogova **ne-ima-* u korist drugoga vokala iako se u manjoj mjeri javljaju i likovi tipa *neman, nemaš* itd.: *ja niman pacjence* (105), *nikoga sa televizije nima ove dane u otelu* (115), *niman ni voje ni snage* (65), *nimaš ti sriće* (110), *nimamo doma ni kapje uja* (266), *nimamo vremena jist* (117), običnu banalnu termosicu *ni-*

zovedu uz proklinju (Galović, 2014: 63), kao i u Plenkovića: *fermajedu, kucadu, miridu, uberedu, ulizedu, vičedu uz pasaju, smiju se* (Galović, 2015a: 95). Uvodić ima trojake nastavke: *dolazu, nosu, radu, ulazu, usmrdu; frigaju, posipaju, štivaju; beštimađu, činidu, paridu, razumidu* (Jutronić, Tomelić Čurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 87–88).

³⁸ Naime, »između glagola *imati* i *jeiti* došlo je do približavanja značenja i preklapanja osnova: prezentska osnova glagola 'imati' u južnočak. govorima ima lik *jem-*, a u svima ostalima *im-*« (Lukežić, 2015: 313).

mate? (340), *nimadu ni šušta ni gušta* (149), *nimadu sad vrimenta* (392), *sela mlika nimaju* (375).³⁹

Dijelu je južnočakavskoga dijalekta svojstvena posebna tvorba iterativnih prezenta, tako da su glagoli »...sa sufixsom -iva-/ija- u infinitivnoj osnovi, koji inače tvore prezent po 3. sprezdbi, potvrđeni s oblicima po 2. sprezdbi (inf. *dobivat*; prez. *dobijen – dobiješ – dobije* ‘dobivam, dobivaš, dobiva’, pokrījè (,pokriva‘)« (Lukežić 2015: 365), što je zasvjedočeno i u korpusu: *lipo mu kažijen* (134), *mi više razbijemo glavu di će se mladost zabavit* (123), *polije priko broda* (118), *uvik iznova zafalijen Bogu* (238), *veliki gansteri, koji obijedu banke* (207).⁴⁰

2.2.5.5. Imperativ

Imperativni su oblici očekivani: *daj brzo litru* (327), *donesi mi desetak deki* (196), *falija san, ubijte me* (256), *gledajte, ovo su moji* (413), *javite mu, molin vas* (362), *na me vičite, na me beštimate, pošajite me di očete* (256), *ostavi, reka san ti* (362), *pij vino* (27), *skužajte, velečasni* (256). Niječni se imperativ obično tvori posebnim oblicima *nemoj – nemojmo – nemojte* i infinitivom: *nemoj ga nadebjat* (383), *nemoj po kući pivat* (429), *nemoj ti izlazit* (64), *nemojmo se vadit* (159), *nemojte mi dolazit* (49), *nemojte ovako brzo vozit* (150).

2.2.5.6. Glagolski prilog sadašnji

Glagolski prilog sadašnji nije čest: *neka je putujuć dovle izgubilo svoju ešencu* (85), *oli san se malo napatija na snigu i ledu čekajuć tu prvu feratu* (85).

2.2.5.7. Perfekt

Perfekt se, prema očekivanju, tvori od naglašenoga prezenta pomoćnoga glagola *bit* i glagolskoga pridjeva radnoga određenog glagola: *jopet su mi dali zadnji vagun* (311), *mi smo sidili uz komin* (155), *ne virujen da smo vas cukar izili* (272), *niki dan su je vidili na pazaru* (43), *tri dana nisan taka dnevnik* (106), *zato san izabra ovu drugu* (85).

2.2.5.8. Vjerojatni perfekt

Tzv. »vjerojatni perfekt«, koji označuje prošle događaje koji su se vjerojatno dogodili, tvori se od futura I. glagola *bit* u inverziji te glagolskoga pridjeva radnoga određenoga glagola: *bit čedu ji one moje paprike oparile* (207), *bit čedu ovod malo*

³⁹ Tako je i u pojedinim drugih autora – u Kovačića (Tomelić, 2000: 87), Radišića (Galović, 2014: 64), Plenkovića (Galović, 2015a: 95).

⁴⁰ Plenković ima *pokrīje, prominije, svučije, umudrije* (Galović, 2015a: 95), Radišić ima *naviščijedu, oživije, užgijedu se* (Galović, 2014: 64).

radili (205), *bit čedu se malo i razlinile* (230), *bit će ga zašakakja papar* (245), *bit će ostalo još malo juve pri dnu* (245), *bit će prošlo tri bota* (234), *bit će zaboravila prat robu na ruke* (271), *bit čedu došli za vaporima* (301), *bit ću spava* (382), *kad san jon platija i zafalija, bit će promislila* (62).⁴¹ Dakako, u živome je govoru tip *biće, bičedu*.

2.2.5.9. Pluskvamperfekt

Pluskvamperfekt se tvori od perfekta pomoćnoga glagola *bit* i glagolskoga pridjeva radnoga određenoga glagola: *bija san ga i zaboravija* (76), *krajevski par mu je već bija uskratija financiranje* (55), *nisan moga jer san baš te dane bija odredija za vižitaciju Šolte* (60).

2.2.5.10. Futur I.

Futur I. prilično je čest, a tvori se od prezenta nenaglašenoga oblika glagola *tit* i infinitiva određenoga glagola: *bar ću bit sa finin sviton* (45), *još ćemo zapalit španjulet* (303), *ne znan koliko ću još izdurat* (51), *odsad ću pazit ča pišen* (41), *onda čedu se kalat doli* (424), *sad čedu se dišperat* (39), *sutra ćemo nastavit* (170). Kada je infinitiv ispred pomoćnoga glagola, oni se u govoru grada Splita redovito spajaju, npr. *doćeš, stavićete* i sl., no u izvoru se tako ne bilježi iz razumljivih razloga: *morat će ostat dva dana više* (114), *ostat ću bez obida* (38), *past ćeš po meni* (86), *poslat ćeš mi lako* (114), *stavit ćete mi duplu kafu* (340), *uvatit ćemo gol* (142), *živit ćemo skromnije nego dosad* (271).

2.2.5.11. Futur II.

Južnočakavski govori obično znaju za dvojadi način tvorbe futura II.: od svršenoga prezenta pomoćnoga glagola *biti* i infinitiva određenoga glagola, što je vlastiti morfološki arhaizam južnočakavskoga područja (Lukežić 2012: 231) te od svršenoga prezenta pomoćnoga glagola *biti* i glagolskoga pridjeva radnoga određenoga glagola. U građi se tvori drukčije: *ako jin bude odgovaralo* (317), *ako se bude tribalo tuć* (69), *bit će nan točno onako kako budemo radili* (271), *kad ne budeš moga iz kuće izać* (322), *nima me, osin kad se bude jilo* (230), *uzeja indiric i obeća poslat knjigu čin bude izašla* (57).

2.2.5.12. Kondicional

Posebni oblik glagola *bit* za tvorbu kondicionala u materijalu glasi *bi, bi, bi, bismo, biste, bidu*, odnosno nema čakavskih likova *biš, bimo, bite*. Nekoliko je pot-

⁴¹ U Radišića čitamo *biću se tako penja, biću tako mira* (Galović, 2014: 64), u Plenkovića *bi'će ji Bosanci izbužali, bi'će komen pritija, bi'će se ofendila* (Galović, 2015a: 96).

krepa: *ča biste mi privarili* (235), *mi bismo ji vatali za ruke* (146), *molgi bismo cili Japan zapasat* (144), *ne bidu trovali jude* (427), *ne bismo ni mi plakali da jemamo kraja* (191), *nikad ne biste pogodili ni di san* (310), *on bi meni sve na kuću posla* (401), *sve bidu oni izvozili* (350), *ti bi se snaša* (27), *tili bidu judi zaradit* (345).⁴²

2.2.6. Prilozi

Podastiru se neki prilozi koji se ističu svojim osobitim likom: *bokun* ‘malo; što-god, nešto’: *bokun miseca* (74), *bokun ribe* (98); *deboto* ‘umalo, zamalo, gotovo’: *deboto smo udrili u tramvaj* (50), *kafana deboto prazna* (49); *delikano* ‘pažljivo, profinjeno’: *ji delikano na puntu peruna* (188), *ji polako, delikano svoj šlag* (279); *dreto* ‘ravno; uspravno; izravno, neposredno’: *liftom se spuščaju dreto u tonobile* (424), *neću da gren dreto doma* (99), *sunce ti tuče dreto u možjane* (285); *jušto* ‘točno, upravo, baš’: *danas jušto misec dan* (28), *jušto tuče ponoća* (9), *probudija san se jutros jušto u pet uri* (92); *mukte* ‘badava, besplatno’: *radija bi ja ovod bez šolda, mukte* (424); *odošoto* ‘s donje strane, odozdo’: *odošoto ništa ne probije* (37), *pogledaj odošoto kako ova moja posteja stoji* (86); *rifužo* ‘nepakirano, u rinfuzi’ *nisu tili prodavat na kile, rifužo, nego samo na vriće* (197); *šesno* ‘skladno, lijepo’: *moredu lipo, polako, šesno radit* (10), *tako smo dugo, lipo i šesno razgovarali o državi* (16).

2.2.7. Prijedlozi

Od prijedloga su zanimljiviji sljedeći: *brez/bez: Badnji dan bez bakalara* (18), *brez glave jema u nj priko 3 metra* (190), *gren bez lumbrele* (37), *ne smi pit, a ji brez soli* (15), *nisan bez dinara* (24); *mimo: gren polako mimo svita* (211), *kako si iša mimo kuć* (162), *prošli smo sinoć mimo teatra* (215); *šoto* ‘ispod’: *raznobojne late parkirane šoto palmi* (121), *šoto su se zidi rušili* (204), *utira se šoto prove* (118).

2.2.8. Veznici

Među veznicima interesantno je navesti: *altroke/atroke* ‘a kamoli, nekmoli’: *altroke glad i mižerija* (328), *altroke naš prestiž* (377), *atroke Zagreb* (97); *jerbo* ‘jer’: *ne mili mi se tamo poč jerbo čedu omar tražit da uplatin pogrebninu* (11), *nespretni*

⁴² Kolebanja su očigledna i u drugih autora. Kovačić bilježi *bimo naparali, bimo ulovili, ali i bismo se umeli* (Tomelić, 2000: 82), Radišić *molgi bismo, ne bismo nika’ uz ali smo cilo to vrime štroligavali, kako bi našli bar bokun, zaradimo i kad bi tili* (Galović, 2014: 64), Plenković *koju bidu dekapoto tili prisvojiti, ali mi bismo van rekli, kada biste odali nji-jova imena, vi biste ubili svoju čer* (Galović, 2015a: 96), Uvodić *izašli bimo na cestu, koji bidu došli u Split, stavili bidu ruke u joganj pored mi bismo došli doma te kad bi se vraćali, zatvarale bi se kad bi gospodinu dodijalo* (Jutronic, Tomelić Ćurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 91–92).

judi koji se ne moredu njanci pojubit jerbo in se trbuji tučedu (78); *njanci 'niti': cilu nediju nisan njanci jedan redak napisa* (20), *njanci jedan američki grad* (406), *sve skupa njanci četrdeset iljad* (440); *oli 'ili': da mi se sad nać u Rogač oli Maslinicu* (60), *godinu više oli manje* (188), *šufigat za brujet oli gulaš* (208), *tražidu osjećajnu ženu oli udovicu* (58); *vengo 'nego': na moru je ladnije vengo u Sibiru* (171), *u nas je sigurno gore vengo u Njemačku* (163).

2.2.9. Čestice

Upitne čestice *zar* nema u građi, a njezino mjesto zauzima *oli*: *A ča je, oli jema koji brzovav?* (166), *Oli mi ko šta daje?* (58), *Oli ne gre na pravu štaciju?* (321).

2.3. IZ SINTAKSE

2.3.1. Konstrukcija *za* + infinitiv

Konstrukcija *za* + infinitiv naglašene je frekvencije: *čeka ga misto za počinit* (122), *dva i po milijuna dinari za uvest telefon* (328), *mi nimamo vrimena za dangubit* (354), *nećedu jemati vrimena za ništa drugo nego samo za brojit pineze* (26), *nima bojega lika za izvuc se iz ovake depresivne situacije* (93), *niman ništa za pit* (138), *sapuni za prat robu* (223), *tebi, kume, za napit se* (111), *za provat to vino triba se skalat u Bol* (154), *za uvatit kil ribe triba se do Lastova 6 uri vozit* (117).⁴³

2.3.2. Bezlične konstrukcije

Tu i tamo pojavljuju se bezlične konstrukcije: *istizalo se velike ugore, morine, ogromne mole* (191), *kuvalo se na drva* (147), *mišalo se japno* (346), *onda se štampadurima koji su radili u olovo davalo po litru mlika* (319).⁴⁴

2.3.3. Konstrukcija *bez* + *da*

Rabi se konstrukcija *bez* + *da*: *sam samcat, bez da me ikor vodiija i bez da san se drža zida* (50).⁴⁵

⁴³ I u Radišića je često *doba je za usta' se, po litre za napit se, vode i za napojit beštije* (Galović, 2014: 65), a i u Uvodića: *brz za uteć, sapuna za oprat se, tri tršćice za lovit ribu, vlaška lopiža za kuvat brujet šta* (Jutronić, Tomelić Čurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 100).

⁴⁴ U Radišića tako čitamo *odilo se koji pu' i u kino, uvečer se stalo doma i oko stola igralo na tombulu* (Galović, 2014: 66), a u Uvodića *ispo prove se kuvalo, jilo i spavalo, molilo se Boga, na vratu jon se vidilo, pivalo se najskoli na večer* (Jutronić, Tomelić Čurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 101).

⁴⁵ Dolaze i u Uvodića, i to u obilatome broju nalaza: *brez da je ponudi, brez da mi je to ulizlo u glavu, prez da je rič progovori, prez da one to znadu, prez da su oni tili* (Jutronić, Tomelić Čurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 103).

2.3.4. *Kontrakcija mi je > me*

Na više se mjesta nailazi na kontrahirano *mi je*, odnosno *me*: *muž me doveja prijateje na večeru* (379), *oli me počela noga rast* (171), *on me naoštريا lapiš* (317), *padalo me na pamet* (104), *radi njega propalo me jutro* (101), *sad me bilo jasno* (175).⁴⁶

2.3.5. *Prijedlog u + genitiv imenskih riječi*

Prijedlog *u* frekventno stoji u kombinaciji s genitivom imenskih riječi koje označuju ili određuju što 'živo': *gren u sekretarice* (8), *gren u susida* (337), *kad ostanješ pod haubon u frizera* (40), *ne bi iša u likara za milijarde* (192), *omar ga dovedi u mene neka ždere i loče* (15), *ona će poč u bikara* (129), *počėja san u njega dolazit* (282), *skupilo se u vas za dva penšjuna* (6).

2.3.6. *Konstrukcija od + genitiv*

Konstrukcija *od* + genitiv može stajati mjesto uzročne sintagme: *najviše ji umire od bolesti* (163), *odvojena od svita, sa napeton puškon na stolu, od straja da je ne bi ubili* (73), *počėja bi režat, trest se od bisa* (96), *promuka san od diktiranja* (289), *to je fibrica od nervožitadi* (374).

2.3.7. *Izricanje posvojnosti*

Posvojnost se može izraziti posvojnim dativom: *došla mu je žena i dovela ga je* (227), *fagoti su jon već u kamion* (292), *mislja san da mu je otac davno umra* (164), *muž jon je ovod pekar* (411), *žena mi je zinula* (207), *žena mi se ne čuti dobro* (37), *žena mu tamo u Njemačkoj gre po našim lokalima* (244), *svezom od + genitiv: vižitajemo cilo auto od prijateja* (433), kao i zamjenicom: *sitija san se moje pokojne teta Tone* (437), *vračan mu njegovu tunju* (238).

2.3.8. *Akuzativ kao oznaka mjesta*

Obilati su primjeri koji upućuju na miješanje akuzativa i lokativa u oznakama mjesta, tj. akuzativ označava mjesto: *bija san na mul kad su arivali* (194), *Filipa, koji mora da je davno u penšjun* (151), *inventura je u butigu* (170), *kafu pijen u kafanu* (238), *na ribe nije iša, u konobu ga nima* (181), *na štaciju na Rivu tri mlade žene* (402), *ne znan di ča stoji u kuću* (357), *niki dan kupujen na pazar sir* (132), *on zavrnuja rukave na košuju* (157), *samo mu otac radi na feratu* (264), *vidija san samo na kolino njegovi gać* (155), *vidija san zagrljene jubavnike na šentadu* (181), *no nađe se i kakav odmak: čeka bi me moj parun Antonjo u oštariji* (282), *danas*

⁴⁶ Uvodić ima: *ča me na srcu, jutros me počela plakat, tako me drago da se nisi utopila, uf ča me vruće šta* (Jutronić, Tomelić Čurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 99).

odmarali u konobi (344), plače kako u kući nimamo ništa (88), samo u kantunu (147).⁴⁷

2.3.9. Instrumental sredstva

Instrumental sredstva u mnogim slučajevima dolazi bez prijedloga *s/sa*: *da bi* ji dlanon pogladija (344), držin se rukon za lancanu (327), govori ona i tuče nožen po pršutu (91), ja san udavima prston u trbuj upira (221), kako vrti očima (299), mažu toč kruvon (316), ne strži ton kadenon (303), Njemcu koji je doša brodon (283), opet potvrđuje glavon (234), partija san feraton (414), pribacin se auton brže (327), samo nan mane rukon (323), svakoga bi pasa nogon probija (302), tija san ga nožen izbužat (118), ali: kupuje me s konjakon (334), sa kruvon i kumplirima ranili su prajce (372).

2.3.10. Broj 'jedan' u funkciji neodređena člana

Broj *jedan* može doći u funkciji neodređena člana: *ali je zato bila otvorena* jedna puno lipa oštarija blizu Samobora (70), doša je onda jedan mladi milicioner (436), jedna stara žena je to jednostavno prokomentirala (22), samo smo pušili ja i jedan crnac (424), u kabinu do naše jedan čovik unija je malo dite (406), vozi me jedan glavati, basetni, zbiti šofer (338).⁴⁸

2.3.11. Prilog di

Prilog *se di*, osim za izricanje mjesta, rabi i za izricanje smjera: *ko zna di* su šuferini (347), trčen u porat di su se već otvorili prvi kafići (294), znan di je kondut (348) pored di ćete za Novu godinu? (37), di greš? (354), di si se to uputija? (26), nije vidija di gre (174).

2.3.12. Prijedlog radi

Prijedlog *radi* često označuje uzrok: radi nje zamržit ću prosječnu jugoslaven-sku familiju (186), radi njega propalo me jutro (101), radujen se kiši samo radi lektrike (186), svaka druga butiga zatvorena radi inventure (44), sve radi pršuta koji je pa u more (277), vi mene zovete radi dva bora (196).

⁴⁷ Radišić zapisuje *čuja prin puno godin u Osjek, jema li svita u Solin, meni je osta u glavu, u glavnu crikvu goridu dva lumina* (Galović, 2014: 66), *Uvodić ča je u Istriju umra, stanovala je u julicu sv. Frane, sve one palace ča su na rivu* (Jutronić, Tomelić Ćurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 104).

⁴⁸ U Uvodića čitamo: *eto ti jedan mužikante, Marica je bila ramaženo jedno dite, u jednu žutu veštu* (Jutronić, Tomelić Ćurlin, Runjić-Stoilova, 2016: 110).

2.3.13. *Sastavnica ni + niječne zamjenice*

Sastavnica se *ni* ne odvaja od niječnih (odričnih) zamjenica: *neću više za nikoga radit* (35), *od nikoga ne zavisin* (58), *od nikoga nimaš straja* (398).

2.4. IZ LEKSIKA⁴⁹

2.4.1. *Slavenske riječi*

Domaće su riječi, dakako, najfrekventnije. Dobro je izdvojiti pojedine značajnije. Autor rabi imenicu *oganj* (328), za koju u različitim fonološkim varijantama znaju čakavci, ali i kajkavci i neki štokavci. U značenju se 'magarac' bilježi *tovar* (88, 96), praslavenska riječ poznata nizu čakavskih govora. Značenje je 'riječ, besjeda' pokрила imenica *besida* (255, 276, 370), kao u nizu čakavskih govora, dakako pred *beseda*. Inače se među starijim Splitsanima čuje *pot* 'znoj', *potit se* 'znojiti se', kao među mnogim čakavcima i nekim štokavcima, a zanimljivo je da autor rabi pridjev *potan/upotan*: *potan, pospan, krvavi očiju* (246), *vas je upotan* (229), ali ne bilježi *pot*, već *znoj*: *pomišali in se znoj i suze* (179), *skida kapu i tare znoj* (229). Iako se od starijih Splitsana može čuti imenica *daž* 'kiša, dažd', koja nije rijetka na slavenskome jugu, autor se odlučuje za imenicu *kiša* (295, 312, 329, 336). Praslavenskoga je postanja imenica *kus* u značenju 'komad', stoga autor navodi: *sunce je bilo kus balote* (161), *za šankon kus čovika* (417). Dosta je frekventan pridjev *grub* (8, 13, 18, 86, 361, 385), koji je najčešće nosilac značenja 'ružan', ali može nositi i značenja 'hrapav, nepodatan', zatim 'nezgodan, opasan, težak' te preneseno značenje 'surov, drzak, nepristojan'. Riječ *vlas* 'kosa' (367) dolazi u raznim fonološkim varijantama u čakavskim i kajkavskim, pa i u ponekim štokavskim govorima, svojstvena je i govoru starijih Splitsana, a nahodi se i u izvoru. Vrijedna je imenica *studen* u značenju 'hladnoća, studen' pa Smoje bilježi: *ča mogu kad studen najprin u noge ćutin* (355). Mnogi čakavci kažu *gvozje/gozje* u značenju 'željezo', a taj se leksem pojavljuje u izvoru, ali sa štokavskim rezultatom, dakle *gvožđe* (57, 303). Važna je imenica *zivka* 'kolijevka, zipka' (259), ovdje sa slabljenjem *p > v* pred opstruentom, ovjerena u čakavštini u različitim fonološkim oblicima.

2.4.2. *Germanizmi*

U građi se sreće nekoliko germanizama: *sic* 'sjedalo (ob. bicikla, automobila)' (413), *škodit* (137), *špaker* 'štednjak' (375), *šteker* 'utičnica' (33), *štruca* 'kruh izdužena oblika' (187).

⁴⁹ Ovdje su ispisana značenja koja su ovjerena u Smojinu pisanju, a posegnuo sam i za rječnicima splitskoga govora Tonka Radišića te Dunje Jutronić. Razumije se, nije bilo uvijek moguće navoditi sva značenja, pa sam ponajprije bilježio ona koja se pojavljuju u građi, a eventualno i dodavao neka druga.

2.4.3. Orijentalizmi

Ovjere poput *mukte* 'badava, besplatno' (432), *pazar* 'tržnica' (132), *zanat* (325), *žep* (316) jesu orijentalnoga postanja.

2.4.4. Hungarizmi

Rjeđe se nađe i pokoji hungarizam, npr. *gingolavat se* 'ljuljati se, zibati se, njihati se' (117) i *gulaš* (31).

2.4.5. Romanizmi

Dakako, obilan je broj riječi romanske provenijencije: *akužavat* 'objavljivati dobitne karte u kartaškoj igri' (236), *balanca* 'vaga' (88), *bava* 'lagani povjetarac, lahor' (241), *bul* 'poštanska marka' (198), *cavata* 'vrsta papuče' (276), *dešvan* 'raskliman, rastavljen' (72), *dišperan* 'koji je izgubio nadu, koji se prepustio očaju' (326), *dišperat se* 'izgubiti nadu, prepustiti se očaju' (397), *diretur* 'direktor' (237), *divertit se* 'zabavljati se' (10), *feratjer* 'željezničar' (320), *fikat se* 'uvući se, zavući se' (382), *fotat* 'naljutiti, rasrditi' (195), *fregula* 'komadić, mrvica' (39), *furešt* 'stranac, tuđinac' (228), *garbun* 'ugljen' (221), *izventat* 'stvoriti maštom nešto čega nije bilo i čega nema, izmisliti; doći do izuma' (321), *kartun* 'krut debeli papir, karton' (237), *kunferit* 'prijeti, goditi, sviđati se' (167), *kurjožitad* 'znatiželja, radoznalost' (227), *largo* 'na velikome razmaku, daleko' (223), *lavandin* 'umivaonik' (219), *liberat se* 'postati slobodnim, izbaviti se; lišiti se obveze, dužnosti' (35), *marendavat* 'jesti što za užinu, užinati' (120), *mudante* 'gaće' (230), *prežun* 'zatvor, tamnica' (213), *rekuperat se* 'oporaviti se, vratiti se u prijašnje stanje' (43), *saket* 'vreća (ob. manja); količina koja stane u istu' (238), *šentada* 'javna klupa za sjedenje' (233), *škancija* 'polica' (198), *škapulat* 'izbaviti iz opasnosti, spasiti od nevolje' (216), *špag* 'uže, konopac' (227), *španjulet* 'cigareta' (189), *štufavat* 'dodijavati, dozlogrdjavati' (232), *šufištik* 'koji je veoma pedantan, sitničav' (230), *švogat se* 'istresti se, iskaliti bijes ili ljutnju; opustiti se, dati sebi oduška' (241), *tradivat* 'iznevjeravati, razočaravati; slabiti (fizički)' (122), *ušetit se* 'dovesti se u red, srediti se' (212), *vapor* 'parobrod' (danas općenito i brod) (200), *verdura* 'zelenje, povrće' (226), *veštit* 'odijelo' (134), *vijađ* 'putovanje' (238).

3. ZAKLJUČAK

Poznati su i manje poznati autori u prošlosti i ovome stoljeću pisali splitskim govorom. Miljenko Smoje, čuveni hrvatski novinar, književnik i televizijski scenarist, objavio je više knjiga napisanih svojim materinskim govorom, a jedna je od

njih i *Dnevnik jednog penzionera* iz 1981., koja je ovdje predmetom jezične analize. U radu su izdvojene i analizirane jezične značajke Smojine memoarske proze na svima četirima jezičnim razinama. Rezultati, pak, dopuštaju pretpostavku da Smoje, s jedne strane, vjerojatno nije bio toliko zaokupljen dosljednim prenošenjem jezičnih crta u pisani medij, već je pisao neusiljeno i spontano, onako kako su mu donosile misli i raznorazne asocijacije, a ne treba isključiti ni narav njegova novinarskoga posla, kao i stalan kontakt s nedomaćim narodom. Iako su, dakle, u jeziku njegovih memoarskih proza utvrđeni određeni odmaci u bilježenju nekih jezičnih karakteristika, može se zaključiti da autorovo pisanje premoćnim dijelom oslikava strukturu govora starijega naraštaja Splićana njegova vremena.

LITERATURA

- Finka, B. (1971). Čakavsko narječje. *Čakavska rič – polugodišnjak za proučavanje čakavske riči*, 1, 1, 11–71.
- Finka, B. (1979). O novim tendencijama i pojavama u čakavskom narječju. *Filologija*, 9, 145–148.
- Galović, F. (2014). Prilog poznavanju splitske čakavštine prve polovice 20. stoljeća. *Čakavska rič – polugodišnjak za proučavanje čakavske riči*, 42, 1–2, 51–69.
- Galović, F. (2015a). Jezične posebnosti jednoga splitskoga romana iz devedesetih godina XX. stoljeća. *Čakavska rič – polugodišnjak za proučavanje čakavske riči*, 43, 1–2, 75–104.
- Galović, F. (2015b). O konsonantskim karakteristikama u starome splitskome idiomu. U D. Franetović Kuzmić i F. Galović (ur.). *Za puknit o' smija II.: zbornik šaljivih pričica Udruge Čakavski jazik*, 14–20. Split: Redak.
- Galović, F. (2015c). Poglavlje iz leksika splitskoga govora. U D. Franetović Kuzmić i F. Galović (ur.). *Za puknit o' smija II.: zbornik šaljivih pričica Udruge Čakavski jazik*, 32–41. Split: Redak.
- Galović, F. (2019). Novo dramsko djelo Dinka Sule u svjetlu govora Grohota na otoku Šolti. U I. Paštar (ur.). *Domaća rič 13. Zbornik radova sa znanstvenoga skupa 'Domaća rič 13' održanoga 22. travnja 2017. u Zadru*, 115–124. Zadar: Ogranak Matice hrvatske u Zadru.
- Galović, F. i Jutronic, D. (2021). Phonological and morphological characteristics in the speech of older generation in Split. *Kroatologija*, 12, 1, 29–66.
- Jutronic, D. (2018). *Spliske riči. Rječnik hrvatski standardni jezik – splitski govor*. Split: Matica hrvatska – ogranak u Splitu.
- Jutronic, D. (2010). *Spliski govor. Od vapura do trajekta. Po čemu će nas pripoznavat*. Split: Naklada Bošković.
- Jutronic, D. Tomelić Ćurlin, M. i Runjić-Stoilova, A. (2016). *Libar o jeziku Marka Uvodića Splićanina*. Split: Filozofski fakultet.
- Lisac, J. (2003). *Hrvatska dijalektologija 1: Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

- Lisac, J. (2009). *Hrvatska dijalektologija 2: Čakavsko narječje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Lukežić, I. (2012). *Zajednička povijest hrvatskih narječja. 1. Fonologija*. Zagreb – Rijeka – Čavle: Hrvatska sveučilišna naklada – Filozofski fakultet u Rijeci – Katedra Čakavskog sabora Grobnišćine.
- Lukežić, I. (2015). *Zajednička povijest hrvatskih narječja. 2. Morfologija*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada – Filozofski fakultet u Rijeci – Katedra Čakavskog sabora Grobnišćine.
- Menac-Mihalić, M. i Menac, A. (2011). *Frazeologija splitskoga govora s rječnicima*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Radišić, T. (2003). *Ričnik splitskoga govora*. 2. izdanje. Split: Columna.
- Tomelić, M. (2000). Splitska čakavština u tekstovima Ivana Kovačića. *Čakavska rič – polugodišnjak za proučavanje čakavske riči*, 33, 1–2, 71–127.
- Tomelić Čurlin, M. i Plazibat, D. (2015). Nekoliko sintaktičkih kalkova u Smojinu diskursu. *Croatica et Slavica Iadertina*, 11, 2, 311–332.
- Vulić, S. (2008). Sociolingvistička situacija u gradu Splitu i okolici. U M. Falski i M. Kryska-Mosur (ur.). *Miasto w kulturze chorwackiej. Urbano u hrvatskoj kulturi*, 329–338. Warszawa: Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej.

Izvor

Smoje, M. (1981). *Dnevnik jednog penzionera*. Zagreb: Znanje.

MILJENKO SMOJE'S *DNEVNIK JEDNOG PENZIONERA* FROM THE PERSPECTIVE OF DIALECTOLOGY

Summary

Miljenko Smoje (1923 – 1995) was a Croatian journalist, writer and television scriptwriter from Split. He wrote for different newspapers and he published several books written in his native local dialect – the local dialect of Split. This paper analyzed his prose memoir in dialect *Dnevnik jednog penzionera* (1981) on all linguistic levels. According to the analyzed features, and despite a certain number of deviations, in Smoje's writing it was possible to notice a large number of linguistic elements from the dialect used by the older generation of people from Split.

Key words: *local dialect of Split, South Chakavian dialect, South Shtokavian dialect, prose in dialect, Miljenko Smoje.*

DNEVNIK JEDNOG PENZIONERA – IL DIARIO DI UN PENSIONATO
DI MILJENKO SMOJE DAL PUNTO DI VISTA DIALETTOLOGICO

Riassunto

Lo spalatino Miljenko Smoje (1923 – 1995) è stato giornalista croato, scrittore e scenarista televisivo. Ha pubblicato molto su diversi giornali, e ha diversi libri al suo attivo nella sua madrelingua – la parlata spalatina. Nel lavoro si analizza a tutti i livelli linguistici la sua prosa memorialistica *Dnevnik jednog penzionera – Il diario di un pensionato* del 1981. A giudicare dalle caratteristiche analizzate, e nonostante un certo numero di deviazioni, nella scrittura di Smojie si nota un maggior numero di fattori linguistici propri della parlata della generazione più vecchia degli Spalatini.

Parole chiave: parlata di Spalato, dialetto ciacavo meridionale, dialetto nuovo stocavo icavo, prosa dialettale, Miljenko Smoje.

Podatci o autoru

Izv. prof. dr. sc. Filip Galović zaposlen je na Hrvatskome katoličkome sveučilištu u Zagrebu, a vanjskim je suradnikom Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Predaje kolegije pretežito iz područja jezikoslovlja, na prijediplomskoj, diplomskoj i poslijediplomskoj (doktorskoj) razini. U znanstvenome se radu bavi jezikoslovnim temama, s osobitim usmjerenjem na dijalektologiju.

E-adresa: filip.galovic@unicath.hr